Кір Буличов

Біла сукня Попелюшки

Переклад з російської: Hochlander

ГУСАР І ПОПЕЛЮШКА

Гусар Павлиш у синьому картонному ківері з коротким плюмажем з мідного дроту, білому ментику та виблискуючих театральних еполетах, яких гусарам носити не годилось, виглядав безглуздо, з сумом усвідомлював це, але не міг нічого поробити. Чужий монастир...

Він ішов спорожнілим центральним тунелем.

На естраді оркестранти під проводом шумного метушливого товстуна з чорними мишачими очицями встановлювали рояль. Біля дверей до залу юрбилися ті, кому не дісталося місця. Павлиш поглянув поверх їх голів.

На сцені під білим щитом з написом "Селенопорту 50 років", обвитим вінком із синтетичних ялинових гілок, стояв, не знаючи куди подіти руки, знаменитий професор із Сорбонни. Він заплутався в урочистій промові, і численні творіння карнавальної фантазії, що заповнили зал, лише насилу зберігали відносну тишу. Глибоко вкорінене почуття обов'язку змушувало професора детально інформувати присутніх про досягнення в селенології та суміжних науках і суттєвий вклад місячних баз в освоєння космічного простору.

Павлиш оглянув зал. Найбільше там виявилося мушкетерів. Чоловік сто. Вони поглядали один на одного недоброзичливо, як жінки, що випадково зустрілися на вулиці, в однакових сукнях, бо до останньої миті кожен з них вважав, що така світла ідея прийшла в голову лише

йому. Між мушкетерами погойдувалися високі ковпаки алхіміків, заважаючи дивитися на сцену, нечасті чалми турецьких султанів і квадратні скерли марсіан. Щоправда, повної впевненості в тому, що це карнавальні марсіани, а не співробітники місячних лабораторій з Корони або П-9, не було.

Павлиш протиснувся крізь натовп арлекінів і гномів, яким не вистачило місця в залі. З білої стелі тунеля звисали намиста ліхтариків і ґірлянди паперових квітів. Оркестр на естраді вже пробував інструменти. Безладні звуки котилися по порожньому коридору. У такт дробу ударника затремтіли квіти над головою. Дві циганки пройшли мимо, кутаючись у шалі.

— Ти не врахувала анігіляційний чинник, — сказала строго циганка в чорній шалі з червоними квітами.

— І ти мене цим докоряєш? — обурилася циганка в червоній шалі із зеленими огірками.

Товстун, який керував установкою рояля, наздогнав Павлиша і сказав йому:

— Галагане, ти несеш повну відповідальність.

— За що? — запитав Павлиш.

— Спіро! — покликав з естради саксофоніст. — Чому не включено мікрофон? Гелій не може співати без мікрофона.

Павлишу захотілося палити. Він дійшов до сходів на нижній ярус, спустився на один марш. На майданчику стояла канапка, і над нею, в ніші, була витяжка для курців. На дивані сиділа Попелюшка в кришталевих черевичках і гірко плакала. Попелюшку образили: не взяли на бал.

Коли людина плаче, це ще не означає, що її треба негайно втішати. Плач — справа інтимна.

— Здрастуйте, — сказав Павлиш, — я з палацу. Принц збився з ніг, розшукуючи вас.

На майданчику було напівтемно, лампа поряд з канапкою, схожа на старовинний вуличний ліхтар, не горіла. Дівчина завмерла, замовкла, немов хотіла дотерпіти, поки Павлиш піде.

— Якщо вас образили злі сестри і мачуха, — Павлиша несло, він не міг зупинитися, — то досить одного вашого слова, навіть кивка, і ми тут же відправимо їх на Землю. На місяці немає місця кривдникам і наклепникам.

— Мене ніхто не кривдив, — відповіла дівчина, не обертаючись.

— Тоді повертайтеся в палац, — запропонував Павлиш, — і признайтеся в усьому принцові.

— У чому?

— У тому, що ви вже заручені з бідним, але чесним пастухом і не потрібні вам діамантові палати й шовкові алькови.

— У вас поганий настрій? — запитала дівчина.

Вона могла запитати що завгодно, зажадати, щоб гусар пішов, відстав. Вона запитала несподіване.

— Я веселий і задоволений життям.

— Тоді чому ви зі мною заговорили?

— Мені прикро. Ви сидите тут зовсім одна, коли з залу доносяться урочисті промови, а оркестр налаштовує труби. Тут можна палити?

— Паліть, — відповіла дівчина. Голос її був настільки рівним і спокійним, ніби й не плакала.

Павлиш сів на канапку, дістав запальничку. Йому хотілося поглянути на обличчя дівчини. У неї був дивний голос, глухий, бідний інтонаціями, і в той же час усередині нього щось дзвеніло, ніби він міг ставати іншим, і дівчина стримувала його навмисно, щоб звучав приглушено. Павлиш клацнув запальничкою так, щоб вогник спалахнув між ним і дівчиною. На секунду висвітилися профіль, щока, око, мочка вуха з-під білого парика.

Дівчина протягнула руку й увімкнула лампу, схожу на вуличний ліхтар.

— Якщо вам так цікаво подивитися на мене, — сказала вона, — навіщо хитрувати? До того ж вогник у запальнички слабенький.

Вона повернула лице до Павлиша і дивилася на нього не посміхаючись, як дитина, що позує фотографові, очікуючи, що з об'єктиву зараз вилетить пташка. У дівчини була вилицювате широке обличчя з великими, трохи розкосими очима, яким слід було виявитися чорними, а вони були світло-сірими. Дуже повні, майже негритянські губи підводилися в куточках, готові посміхнутися. Білий парик з діадемою трохи зсунувся, і з-під нього вибилося пряме чорне пасмо.

— Тепер здрастуйте ще раз, — вимовив Павлиш. — Я дуже радий з вами познайомитися. Павлиш.

— Марина Кім.

— Якщо я справді можу вам чимось допомогти.

— Паліть, — нагадала Марина. — Ви забули дістати сигарету.

— Забув.

— Ви з якого корабля?

— Чому ви вирішили, що я нетутешній?

— Ви з Далекого флоту.

Павлиш промовчав. Він чекав.

— Я почула, як стукають підкови на ваших каблуках.

— У кожного планетольотчика.

— ...магнітні підкови. Ось і брюки від повсякденного мундира ви не змінили на гусарські лосини. І ще перстень. Данина курсантської молодості. Такі смарагди гранує кухар на Землі-14. Не пам'ятаю, як його звуть.

— Ганс.

— От бачите.

Нарешті Марина посміхнулася. Одними губами.

— Врешті-решт, нічого в цьому немає дивовижного, — сказав Павлиш. — Тут кожен десятий з Далекого флоту.

— Тільки ті, хто затримався заради карнавалу.

— Їх немало.

— І ви до них не належите.

— Чому ж, Шерлоку Холмсе?

— Я відчуваю. Коли у тебе поганий настрій, починаєш відчувати чужі біди.

— Це не біда, — поправив Павлиш, — це дрібна неприємність. Я летів на Корону, і мені сказали на Землі, що мій корабель стартує з Місяця після карнавалу, як і всі. А він відлетів. Тепер невідомо, як добиратися.

— Ви мали летіти на "Аристотелі"?

— Ви й про це знаєте?

— Єдиний корабель, який пішов у день карнавалу, — пояснила Марина. — Я теж до нього квапилася. І теж запізнилася.

— Там вас хтось… чекав? — От уже не думав Павлиш, що так засмутиться картинкою, що підказала уява: Марина біжить до трапа, біля якого розкриває їй обійми могутній капітан… чи штурман?

— Він міг би залишитися, — сказала Марина. — Ніхто б його не осудив. Він не хотів мене бачити. Він підняв корабель точно по графіку. Напевно, команда була невдоволена. Отже я винна в тому, що ви не потрапили на Корону.

— Боюся, що ви перебільшуєте. — Павлиш намагався побороти в собі атавістичні, негідні цивілізованої людини почуття.

— Я не здаюся вам фатальною жінкою?

— Ні в якому разі.

— І все-таки я злочинниця.

Павлиш погасив сигарету й поставив найбезглуздіше з можливих питань:

— Ви його любите?

— Сподіваюся, що й він мене теж любить, — відгукнулася Марина, — хоча зараз я почала сумніватися.

— Буває, — вимовив Павлиш порожнім голосом.

— Чому ви засмутилися? — запитала Марина. — Ви побачили мене вперше в житті десять хвилин тому і вже готові влаштувати мені сцену ревнощів. Безглуздо, правда?

— Безглуздо.

— Ви смішна людина. Зараз я зніму парик, і мана пропаде.

Але Попелюшка не встигла зняти парик.

— Ти що тут робиш? — театрально заволав римський патрицій у білій трагічній масці. — Це просто диво, що я пішов по сходах.

— Познайомтеся, — Павлиш піднявся, — мій старий друг Саліас. Він мене пригрів тут і навіть забезпечив карнавальним костюмом.

— Не я, а мої добрі медсестри, — поправив Саліас, простягаючи руку. — Я працюю ескулапом.

— Марина, — сказала дівчина.

— Мені ваше обличчя знайоме.

Марина повільно підняла руку й стягнула з голови білий кучерявий парик. Пряме коротке чорне волосся відразу перетворило її обличчя, але внесло в нього гармонію. Марина труснула головою.

— Ми з вами бачилися, докторе Саліасе, — нагадала вона. — І ви все знаєте.

— Парик вам іде, — промовив добрий, м'якотілий Саліас.

— Хочете сказати, що мене в ньому важче впізнати?

— Чи тактовно мені втручатися в чужі справи?

— Чудесно! — засміялася Марина. — Я вас заспокою. Моя пригода добігає кінця. До речі, ми вже давно розмовляємо з вашим другом, але я про нього майже нічого не знаю. Крім того, що він смішна людина.

— Смішний? Я швидше сказав би, що він погано вихований, — явно зрадів зміні теми Саліас.

— Так, добре вихований гусар не видаватиме себе за прекрасного принца.

— Він навіть не гусар. Він просто доктор Слава Павлиш із Далекого флоту, судновий лікар, геній біології, що не відбувся, банальна особа.

— Я мала рацію, — кивнула Марина.

— Я з вами не сперечався, — вимовив Павлиш, відверто милуючись Мариною.

Саліас кашлянув.

— Вам треба йти, — сказала Марина.

— А ви?

— Мені пора. Б'є дванадцята.

— Я питаю серйозно, — наполягав Павлиш. — Хоча я розумію…

— Ви зовсім нічого не розумієте, — відрізала Марина. — Я постараюся прийти до естради, де оркестр, тільки спочатку візьму в кімнаті маску.

Марина підібрала поділ довгої білої сукні й побігла вниз по сходах. В іншій руці, як живе пухнасте звірятко, сіпався білий парик.

— Я чекатиму! — крикнув їй услід Павлиш. — Я вас знайду навіть в іншому вигляді, навіть біля плити в бідній хатинці.

Вона нічого не відповіла.

Саліас потягнув Павлиша за рукав.

— Послухай-но, — сказав Павлиш, коли вони пішли вгору, — ти справді з нею знайомий?

— Ні, не знайомий. Краще забудь про неї.

— Ще чого не вистачало! Вона заміжня?

— Ні.

— Ти так упевнено говориш про незнайому людину?

— Я старий, мудрий ворон.

— Але чому я маю про неї забути?

— Так краще. Зрозумій, ти зустрічаєш людину, тобі хочеться побачити його знову, але обставини складаються таким чином, що більше ти її ніколи не побачиш.

— Ти мене недооцінюєш.

— Можливо.

Вони вийшли в коридор. У нього вливався натовп із залу. Оркестр зустрічав карнавал нерівним ритмом модної пісеньки.

— Вона прийде до естради! — кивнув Павлиш.

— Можливо, — відповів Саліас.

Людський потік розтікався по широкому тунелю. Прожектори з різноколірними стеклами водили променями над натовпом, і тому створювалася ілюзія літнього вечора й відкритого простору. Важко було повірити, що події відбуваються на місяці, в тридцяти метрах під її мертвою поверхнею.

Хвилин через десять, вислизнувши від щебечучих медсестер, Павлиш пройшов до естради. Над його головою круглилися ніжки рояля, і він бачив, як черевик піаніста мірно натискає на педалі, немов керує старовинним автомобілем.

Марини Кім ніде не було. Не може ж бути, щоб вона обіцяла прийти тільки для того, щоб спекатися Павлиша.

Чорний чернець в низько насунутому капюшоні, підійшов до Павлиша.

— Ти не впізнав мене, Славо?

— Бауер! — вигукнув Павлиш. — Звичайно! Гліб Бауер. Ти що тут робиш, стара перечниця? І чи давно ти пішов зі світу?

— Не лихослов, сину мій, — відповів Гліб. — Хоч бога і немає, я залишаюся його представником на Місяці.

— Ви танцюєте, ченцю? — запитала вимогливо жінка в лускатому костюмі русалки. — Ви не чули, що оголошено білий танець?

— Із задоволенням приймаю ваше запрошення, — схилив голову Бауер. — Постарайтеся без потреби не вводити мене в гріх.

— Подивимося, — пообіцяла русалка.

— Славо, — сказав Бауер, якого тягнули вже від естради, — не йди!

— Я почекаю, — відповів Павлиш.

Мушкетери котили діжку з сидром і запрошували охочих пройти до столиків. Голова танцюючого Бауера височіла над натовпом. Алхімік у халаті з наклеєними на нього фольговими зірками підскочив на естраду й заспівав. Хтось запалив поруч бенгальський вогонь. Марини все не було.

Павлиш вирішив чекати до кінця. Іноді він бував дуже впертий. Вона прилетіла сюди, щоб побачити капітана "Аристотеля". А той не захотів її бачити і навіть не дозволив команді затриматися на карнавал. Жорстока людина. Чи дуже скривджена. Треба запитати Бауера, який усіх знає, як звуть капітана. Саліасу щось відомо, але він уникає розмови. Ну, нічого, змусимо його признатися, коли залишимося удвох у кімнаті.

Павлиш вирішив повернутися до сходів. Якщо Марина прийде, він її зустріне там. Але, пройшовши кілька кроків, Павлиш озирнувся й побачив, що Бауер повернувся до естради і крутить головою, мабуть, розшукуючи Павлиша. До Бауера пробився маленький товстун із чорними мишачими очицями, піднявшись навшпиньки, почав наполегливо й серйозно щось вимовляти йому. Бауер нарешті побачив Павлиша й підняв руку, закликаючи його до себе. Павлиш ще раз окинув поглядом танцюючих. Попелюшки не було.

— Він лікар? — запитав товстун Спіро, коли Павлиш підійшов до них. — А я думав, що він Галаган. Навіть завдання йому дав. Ну гаразд, я побіг далі. Ви йому самі повідомите. Мені треба терміново розшукати Сидорова.

— Ходімо, Славо, — запропонував Бауер, — я тобі по дорозі розповім.

Над головою гримів оркестр, і ніжки рояля трохи здригалися. Навкруги танцювали. Та все ж Павлиш уловив у загальних веселощах якусь чужу нотку. Серед масок з'явилося кілька чоловік, одягнених буденно, діловитих і поспішаючих. Вони розшукували в цьому скопищі людей тих, хто був їм потрібний, шепотіли їм щось, пари розділялися, і ті, з ким вони говорили, швидко покидали коло.

— У Шахті вибух, — промовив Бауер тихо. — Кажуть, нічого страшного, але є обпечені. Оголошення не буде. Свято нехай триває.

— Це далеко?

— Ти не бачив Шахту?

— Я тут перший день.

Біля ліфта зібралося чоловік п'ять-шість. Павлиш відразу зрозумів, що вони про усе знають. Усі зняли маски, і з масками зник безтурботний дух свята. Мушкетери, алхімік, неандерталець у синтетичній шкурі, прекрасна фрейліна забули про те, що вони на карнавалі, забули, як одягнені. Вони були лікарями, вакуумниками, механіками, рятувальниками. А карнавал залишився в минулому. І музика, яка хвилями докочувалася до ліфта, і розмірений шум залу були не більш, ніж тлом у тверезій дійсності…

* * *

Вже під ранок Павлиш стояв біля носилок, винесених з медвідсіку Шахти, і чекав, поки місяцебус розвернеться так, щоб зручніше було занести в нього потерпілих. Крізь прозору стіну куполу світила смугаста Земля, і Павлиш розгледів циклон, що збирається над Тихим океаном. Водій вискочив з кабіни й відсунув задню стінку місяцебуса. За ніч він осунувся.

— Ну і нічка була, — сказав він. — Трьох відправляємо?

— Трьох.

Носилки були накриті надутими чохлами з пластику. Чергові нижнього ярусу Шахти, що отримали важкі опіки, спали. Їх сьогодні ж евакуюють на Землю.

Саліас, щоки якого були покриті рудою щетиною, що виросла за ніч, допоміг Павлишу й водієві навантажити носилки в місяцебус. Він залишався в Шахті, а Павлиш супроводжував потерпілих в Селенопорт.

Тільки за годину Павлиш остаточно звільнився та зміг повернутися у великий тунель міста. Прожектори були вимкнені, і тому повітряні кулі, гірлянди квітів і згаслих ліхтариків, що звисали зі стелі, здавалися чужими, незрозуміло, як потрапили туди. Підлога була всіяна конфетті й обривками серпантину. Подекуди валялися загублені паперові кокошники, напівмаски та зім'ятий мушкетерський капелюх. Самотній робот-прибиральник в розгубленості водив розтрубом у кутку. Йому ще не доводилося бачити такого безладу.

Павлиш підійшов до естради. Кілька годин тому він стояв тут і чекав Марину Кім. Навкруги була безліч людей, а Бауер у чорній сутані танцював із зеленою русалкою…

До ніжки рояля липкою стрічкою була прикріплена записка. На ній великими квадратними літерами було написано: "ГУСАРОВІ ПАВЛИШУ".

Павлиш потягнув записку за куточок. Серце раптом стиснулося, що він міг сюди й не прийти. На листку навкіс бігли квапливі рядки:

"Пробачте, що не змогла підійти вчасно. Мене знайшли. В усьому я винна сама. Прощайте, не шукайте мене. Якщо не забуду, постараюся відшукати вас через два роки. Марина".

Павлиш перечитав записку. Вона була немов з якогось іншого, незрозумілого життя. Попелюшка плаче на сходах. Попелюшка залишає записку, в якій повідомляє, що її наздогнали, і просить її не шукати. Це вписувалося скоріш у якийсь старовинний, обтяжений таємницями ґотичний роман. За відмовою від зустрічі мало ховатися безмовне благання про допомогу, бо викрадачі прекрасної незнайомки стежили за кожним її кроком, тому, побоюючись за долю свого обранця, нещасна дівчина під диктування одноокого негідника писала, обливаючись слізьми, на клаптику паперу. А в цей час обранець…

Павлиш усміхнувся. Романтичні таємниці ростуть на благодатному ґрунті карнавалу. Нісенітниця, нісенітниця…

Повернувшись до Саліаса в кімнату, Павлиш прийняв душ і приліг на диван.

Його розбудило дзеленчання відеофону. Схопившись, Павлиш поглянув на годинник. Восьма двадцять, Саліас так і не повертався. Павлиш увімкнув відеофон. З екрану посміхався Бауер. У відпрасованому мундирі штурмана Далекого флоту, свіжий, поголений, діловитий.

— Ти встиг поспати, Славо? Я тебе не розбудив?

— Години три спав.

— Слухай, Павлишу, я говорив із капітаном. Ми йдемо з вантажем до Епістоли. По судновій ролі ми маємо місце лікаря. Можеш полетіти з нами. Ну як?

— Коли стартуєте?

— Катер іде на стартовий пункт о десятій. Встигнеш?

— Так.

— Ну й чудово. До речі, я вже повідомив диспетчера, що ти летиш з нами судновим лікарем.

— Отже, наша розмова була порожньою формальністю?

— Авжеж.

— Дякую, Глібе.

Павлиш вимкнув відеофон і сів писати записку Саліасу.

ПРОЕКТ-18

Через півроку, повертаючись на Землю, Павлиш застряг на планетоїді Аскор. Туди мала прийти "Прага" з устаткуванням для експедицій, працюючих у системі. Від Аскора "Прага" робила великий стрибок до Землі.

Павлиш сидів на планетоїді третій день. Він усіх уже там знав, і його всі знали. Він ходив у гості, пив чай, провів бесіду про успіхи реанімації та сеанс одночасної гри в шахи, в якому половину партій, на сором Далекого флоту, програв. А "Праги" все не було.

Павлиш помітив за собою дивну особливість. Якщо він приїжджав кудись, де мав провести місяць, то перші двадцять вісім днів пролітали непомітно, два останніх розтягувалися в тужливу вічність. Якщо він потрапляв куди-небудь на рік, то жив нормально одинадцять з половиною місяців. Так і з цією подорожжю. Майже півроку він не думав про дім — ніколи було. А от останній тиждень виявився суцільними тортурами. Очам набридло дивитися на нові чудеса, вухам — слухати пісні далеких світів... Додому, додому, додому!

Павлиш коротав час у буфеті, читаючи безсмертну працю Мак'явеллі "Історія Флоренції" — це була найтовща книга в бібліотеці. Геолог Ніночка за стійкою ліниво мила келихи. У буфеті чергували по черзі.

Планетоїд гойднуло. Блимнули лампи під стелею.

— Хто прилетів? — з боязкою надією запитав Павлиш.

— Місцевий, — відповіла Ніночка. — Вантажівка четвертого класу.

— Швартуватися не вміють, — кинув механік Ахмет, що жував за другим столиком сосиски.

Павлиш зітхнув. Очі Ніночки горіли співчуттям.

— Славо, — вимовила вона, — ви загадковий мандрівник, якого зоряний вітер несе від планети до планети. Я десь читала про таке. Ви полонені злої долі.

— Чудово сказано. Я полонений, я блукач і страдник.

— Тоді не переживайте. Доля сама за вас усе вирішить.

Доля показалася в дверях буфету, прийнявши образ низенького кремезного чоловічка з пронизливими чорними очицями. Чоловіка звали Спіро, і Павлиш його пам'ятав.

— Так, — сказав Спіро голосом героя, що тільки-но повернувся із сусідньої Галактики, — чим тут пригощають? Чим зустріне ваш салун самотнього мисливця?

Ніночка поставила на стійку келих з лимонадом, і Спіро перевалюючись підійшов до стійки.

— Чогось міцнішого не тримаєте? — запитав він. — Я віддаю перевагу азотній кислоті.

— Уся вийшла, — повідомила Ніночка.

— Тільки-но прилітали космічні пірати з Чорної Зірки, — втрутився в розмову Павлиш. — Викрали три бочки рому й підірвали перегінний апарат. Переходимо на сухий пайок.

— Що? — стривожився Спіро. — Пірати?

Він завмер із келихом лимонаду в руці, але тут же впізнав Павлиша.

— Слухай! — заявив він. — Я тебе знаю.

У цей момент зашаруділо в динаміці, і голос диспетчера вимовив:

— Павлишу, піднімися до мене. Докторе Павлишу, ти мене чуєш?

Слова Спіро наздоганяли Павлиша, штовхали в спину:

— Я тебе тут чекатиму! Нікуди ні кроку. Ти мені до зарізу потрібен. Навіть не уявляєш — як.

Завжди сумний маленький таміл, що другий рік сидів тут диспетчером, повідомив Павлишу, що "Прага" затримується. Як мінімум ще на п'ять днів.

Павлиш зробив вигляд, що переживе цю новину, але злякався, що не переживе. Цокаючи підковами, він спустився в буфет.

Спіро стояв посеред кімнати з порожнім келихом. Його чорні очки метали блискавки, немов намагалися пропалити пластик буфетної стійки.

— На що це схоже? — допитував він Ніночку. — Я їм усім повідриваю голови. Зірвати велику справу, підвести товаришів! Ні, це небачено! Такого ще не було в історії флоту. Вони просто забули, розумієш, забули два контейнери на Землі-14. Врахуй, не один, а два! У документах вони є, а в трюмі їх нема. Бачили таке?

— Важливий вантаж? — запитав Павлиш.

— Важливий? — Голос Спіро затремтів.

Павлиш злякався, що він зараз розридається. Але Спіро не розридався. Він дивився на Павлиша. Павлиш відчув себе мишею, яка попалася на очі голодному котові.

— Галаган! — сказав Спіро. — Ти нас врятуєш.

— Я не Галаган, а Павлиш!

— Правильно, Павлиш! Ми з тобою вибух на місячній шахті ліквідовували. Сотні загиблих, бушує вулканічне полум'я. Я тебе виніс із вогню, правда?

— Майже.

— Так от, ти мені зобов'язаний. На Сентипері в другому пакгаузі лежать запасні контейнери. Я не знав, що вони знадобляться, але нікому не віддав. Я передчував, чим усе скінчиться. Ти летиш на Сентиперу, витрачаєш день, щоб вибити їх у Геленки. Спочатку вона тобі скаже.

— Не бентеж людину, — зупинила його Ніночка. — Невже комусь не ясно, що це не твої контейнери?

— Мої!

— Чужі, — підтвердив механік Ахмет.

— Вони більше ніж мої! — обурився Спіро. — Без них усе загине, без них зупиниться робота всієї лабораторії. Замре наукове життя на цілій планеті.

— Ось і лети сам за своїми контейнерами, — сказала Ніночка.

— А хто відвезе вантаж на Проект? Ти?

— Ти знаєш, що тут усі зайняті.

— От саме про це я й кажу.

Спіро підійшов до столика, за який сів Павлиш, і кинув перед ним великий тугий пакунок.

— Це тобі.

Пакунок розкрився, і з нього випало кілька листів і пакетів. Конверти, мікрофільми, відеокасети повільно розповзалися по полірованій поверхні й намагалися сплигнути на підлогу. Павлиш з буфетником кинулися збирати їх і запихати назад в пакунок.

— Завжди він так з поштою поводиться, — сказала Ніночка. — Стільки шуму, а потім кине усе і втече.

Павлиш укладав листи. Спіро був кумедний. Ще тиждень на планетоїді не витримати. Може, ризикнути й злітати на Сентиперу?

— Ось іще один упав. — Ніночка передала Павлишу вузький конверт з відеолистом. На конверті було написано: "Проект-18. Центральна лабораторія. Марині Кім".

Павлиш три рази повільно перечитав адресу, потім акуратно поклав конверт у пакунок.

— Отже, так, — вирішив Спіро, — я зараз сходжу на Сентиперу. Без контейнерів мені краще не повертатися. Ти не знаєш Дімова! І краще

тобі ніколи його не знати. Часу в мене двадцять хвилин. Зараз я дам тобі список вантажів, покажу, де пришвартована моя шхуна, потім ти отримаєш овочі в садівника, усе навантажиш і відвезеш на Проект. Не турбуйся, вантажівка на автоматиці, мимо не провезе. Ясно? Тільки не впирайся, бо все вже вирішено, і ти не маєш права підвести старого друга.

Спіро погрожував, благав, переконував, махав руками, бігав по буфету, обрушував на Павлиша лавини фраз і знаків оклику.

— Та послухайте, нарешті! — гаркнув Павлиш на всю міць свого неабиякого голосу. — Я згоден летіти на Проект! Я й без ваших умовлянь вирішив летіти на Проект! Врешті-решт, я, може, давно мріяв полетіти на Проект!

Спіро завмер. Його чорні очки зволожилися. Він поперхнувся, але тут же впорався зі своїми почуттями і швидко промовив:

— Тоді ходімо. Швидко. У нас кожна хвилина на рахунку.

— Правильно зробите, що полетите, — сказала Ніночка. — Я сама б полетіла, тільки ні́коли. Там, кажуть, такий океан...

* * *

Вантажівка вийшла до планети Проект-18 з неосвітленого боку, і минуло кілька хвилин, перш ніж сонце, назустріч якому мчала вантажівка, освітило нескінченний рівний океан. Павлиш погасив перевантаження і перейшов на стабільну орбіту. Потім, клацнувши тумблером, вийшов на зв'язок зі Станцією.

Він знав, що Станція веде вантажівку, і чекав, коли пролунає знайоме шелестіння, що означає, що смуга вільна для пілота.

Чорні крапки виникли на поверхні океану. Із сітки приймача донісся сухий шум.

— Станція, — покликав Павлиш. — Станція, йду на посадку.

— Що у тебе з голосом, Спіро? — запитали знизу.

— Це не Спіро, — відповів Павлиш. — Спіро пішов на Сентиперу.

— Ясно, — сказала Станція.

— Переходжу на ручне керування, — попередив Павлиш. — Машина перевантажена. Аби не пролетіти мимо.

Справа над пультом на екрані повільно обертався глобус планети, і чорна крапка над глобусом — вантажівка — поступово зближалася з зеленим вогником Станції.

— І не мрій, — відповіла Станція.

— Не турбуйтеся, — сказав Павлиш. — Я з Далекого флоту. На цих вантажівках налітав більше, ніж Спіро.

Група островів, розсіяних по пласкій гладі океану, пройшла внизу. На горизонті в серпанку лежала Станція. Вантажівка занадто повільно втрачала висоту, і Павлиш на мить вимкнув автоматику, дав гальмування. Його втиснуло в крісло.

Павлиш знову клацнув рубильником на пульті зв'язку.

— Що одягати? — поцікавився він. — Яка у вас погода?

Він увімкнув відеофон. На екрані виникло широке пласке обличчя поголеної наголо людини. Очі його були вузькі, до того ж примружені, тонкі брови стояли галочкою, і взагалі він являв собою образ Чингісхана, що тільки-но дізнався про поразку його улюблених тисяч біля стін Самарканду.

— Хто таких присилає? — запитав Чингісхан, очевидно, маючи на увазі Павлиша.

— Я заощадив півтонни пального, — скромно відповів Павлиш. — Я привів корабель на годину раніше терміну. Вважаю, що не заслужив ваших докорів. Так що ж ви одягаєте, коли виходите на свіже повітря?

— Там Спіро усе своє залишив, — сказав Чингісхан.

— Сумніваюся, що влізу в його костюм.

— Добре, через три хвилини я буду у вас.

Павлиш відстебнувся, встав з крісла, дістав із бічної ніші пакунок із поштою, обтрусив пил з костюма. Рухатися було легко, тяжіння на планеті не перевищувало 0,5. Люк у кабіну керування від'їхав убік, увійшов Чингісхан в утепленому комбінезоні, з кисневою маскою, що закривала пів-обличчя. Услід за ним в кабіну втиснувся високий сухорлявий чоловік з бляклими очима під густими чорними бровами.

— Здрастуйте, — вітав їх Павлиш. — Я випадково опинився на планетоїді, коли Спіро був вимушений відправитися на Сентиперу. І він попросив йому допомогти. Я доктор Павлиш.

— Моє прізвище Дімов, — відрекомендувався худий чоловік. — Димитр Дімов. Я керую тутешнім відділенням нашого інституту. Ми, коли дозволите, колеґи?

Він вказав тонким довгим пальцем піаніста на змію й чашу на грудях Павлиша, якраз над планками з назвами кораблів, на яких Павлишу доводилося служити.

— Ванчидорж, — представив Дімов Чингісхана. І відразу продовжив: — Ви одягайтеся, одягайтеся. Ми вам дуже вдячні. У нас завжди виникають деякі труднощі зі Спіро. Він дивовижна людина, добра, відмічена чудовими діловими якостями. Його з величезним трудом відпустили до нас з Місяця…

Чингісхан, тобто Ванчидорж, гмикнув, виражаючи таким чином незгоду зі словами свого начальника.

Дімов допоміг Павлишу закріпити кисневу маску.

— Сподіваюся, ви у нас затримаєтеся на кілька днів?

— Дякую, — відповів Павлиш.

Він увімкнув обігрів у комбінезоні та поправив теплий шолом. Кисень поступав нормально. Костюм Дімова був вузькуватий, але загалом у ньому було зручно. Павлишу хотілося запитати про Марину Кім, але він стримався. Тепер Попелюшка нікуди від нього не дінеться.

Вони вийшли на гладку, ніби відшліфовану поверхню острова. У ста метрах за долинкою піднімалися стіною обривисті скелі. По інший бік починався океан, хвилі прибою розбивалися об чорний берег, здіймаючи стовпи білого пилу. Павлиш поправив шоломофон, щоб посилити шум прибою, але доносився він глухо, неадекватно силі хвиль — звуки гасли в розрідженому повітрі. Сіра напівпрозора хмарка закрила на хвилину сонце, і тіні, різкі та глибокі, стали м'якше.

Ванчидорж пішов уперед, закинувши на плече пакунок із поштою. Дімов відстав. Він закривав люк вантажівки. Ванчидорж увійшов до тіні

від скелі й розчинився в ній. Павлиш пішов слідом за ним і опинився перед металевими дверима, що повільно відповзали вбік, приховувуючи вхід у печеру.

— Заходьте, — запросив Ванчидорж, — застудимо камеру.

Павлиш озирнувся. Великий білий птах поволі спускався до Дімова, і Павлиш ледь не крикнув йому: "Обережно"! Дімов бачив птаха, але не збирався ховатися.

Птах зробив коло над головою Дімова, і той підняв руку, ніби вітаючи його.

У птаха були величезні крила й маленьке пухнасте тіло.

— Ви їх підгодовуєте? — запитав Павлиш.

— Певна річ.

У Ванчидоржа була неприємна манера саркастично гмикати. І незрозуміло було, сміється він чи гнівається.

Трохи вище першим показався другий птах. Він склав крила і м'яко спланував, усівшись на скелю поряд із Дімовим. Дімов простягнув руку й поторсав птаха по шиї.

— Ходімо, — повторив Ванчидорж.

Усередині Станція була влаштована зручно. Зали просторої печери були перетворені на житлові й робочі приміщення, і Павлиш згадав страшні картинки до роману Жуля Верна "Таємничий острів", герої якого любили діловий комфорт. Павлиш подумав, що в його кімнаті має бути вирубане в стіні вікно, в яке вриватиметься океанський вітер.

Дімов сказав:

— У нас із житлом тут туго. Минулого місяця приїхала група фізіологів, шість чоловік, зайняли всі вільні приміщення. Вам доведеться пожити в кімнаті з Ваном. Ви не заперечуєте?

Павлиш поглянув на Ванчидоржа.

Той відвернувся до стіни.

— Я, зрозуміло, не заперечую. Але чи не заважатиму…

— Я рідко буваю в кімнаті, — швидко відповів Ван.

Кімната Ванчидоржа була простора — не пара коміркам на інших станціях. У товщі скелі було вирубано високе вузьке вікно, крізь яке вривалося сонячне світло.

— Ось ваше ліжко, — сказав Ван, вказуючи на справжнісіньке, в міру широке, зручне ліжко, спинкою якого служила порізана складним візерунком зеленувата кам'яна плита.

— А ви? — спитав Павлиш. Другого ліжка в кімнаті не було.

— Принесу. Не встиг. Вас ніхто не чекав.

— Ось я й спатиму на тому ліжку, яке ви принесете, — вирішив Павлиш. — Гостинність не повинна супроводжуватися жертвами.

Він відійшов від вікна. Уздовж стіни кімнати тягнувся робочий стіл. На столі лежали пластини рожевого та ясно-зеленого прозорого каменю. Нефрит, здогадався Павлиш. На одній із пластин було накреслено малюнок — птах із широкими крилами. Нефрит тепло

світився у відбитому сонячному світлі. Раковина, схожа на половинку велетенського волоського горіха, кидала на стелю перламутрові райдужні відблиски. Ван розкладав пошту на купки. Другий стіл було присунуто до бічної стіни навпроти ліжка. Над столом було кілька полиць. До стосу мікрофільмів на другій полиці було притулено фото Марини Кім у рамці з нефриту. Рамка була вирізана надзвичайно майстерно, погляд заплутувався в складному візерунку. Павлиш відразу впізнав Марину, хоча в пам'яті вона залишилася у білому завитому парику, який надавав рисам обличчя нелогічність, підкреслюючи невідповідність між розрізом очей, лінією вилиць і пишними білими кучерями. Справжнє волосся Марини було прямим, чорним, коротким.

Павлиш обернувся до Вана й побачив, що той перестав розкладати пошту і спостерігав за ним.

Двері відчинилися й увійшов чоловік у блакитному халаті й хірургічній блакитній шапочці.

— Ван, — сказав він, — невже пошту привезли?

— Як у вас справи? — спитав Ван. — Краще йому?

— Ласти є ласти, — відповів чоловік у блакитному халаті. — За один день не вилікуєш. Так що ж із поштою?

— Зараз іду. Трохи залишилося.

— А мені що-небудь є?

— Почекай трохи.

— Чудово, — вимовив хірург. — Іншої відповіді від тебе й не чекав. — Він пригладив короткі вусики, провів долонею по вузькій борідці. — Ви вантажівкою прилетіли? — обернувся він до Павлиша.

— Так. Замість Спіро.

— Дуже приємно, колеґо. Надовго до нас? А то підшукаємо вам роботу.

— Приємно усвідомлювати, — сказав Павлиш, — що, куди я не потраплю, мені відразу пропонують роботу, навіть не запитуючи, чи добрий я працівник.

— Добрий, — переконано заявив хірург. — Інтуїція нас ніколи не обманює. А я Єрихонський. Мій прадід був священиком.

— А чому мені про це треба знати?

— Я завжди кажу так, представляючись, щоб уникнути зайвих жартів. Це церковне прізвище.

Павлиш знову поглянув на фотографію Марини Кім, немов хотів переконатися, чи не розчинилася вона. Скоро він її побачить. Може, через кілька хвилин. Чи здивується вона? Чи згадає гусара Павлиша? Звичайно, можна запитати Вана, але не хочеться.

— Все, — підвів риску Ван, — ходімо. Ви йдете з нами, Павлишу?

Вони ступили в просторий зал, освітлений низкою вирубаних у скелі вікон. Підлога залу вкрита блакитним пластиком. У далекому кінці стояли довгий стіл і два ряди стільців, ближче до дверей — стіл для пінг-понгу з провислою сіткою. Ван поставив сумку на стіл і почав послідовно, немов виконуючи ритуал, виймати стоси пошти й розкладати їх у ряд.

— Я покличу людей, — запропонував Єрихонський.

— Самі прийдуть, — відповів Ван. — Не квапся.

Але Єрихонський його не послухався. Він підійшов до стіни, відсунув кришку невеликої ніші й увімкнув дзвінок, звук якого переривчасто понісся по коридорах і залах Станції.

Над пінг-понговим столом в ряд висіли портрети, ніби портрети предків у фамільному замку. І це було незвичайно. Павлиш почав роздивлятися їх.

Похмура вилицювата людина років сорока, з наполегливими світлими очима. Іван Грунін. За ним старий, очі якого затінені густими кущистими бровами, — Армен Геворкян. Наступний портрет зображував зовсім молодого хлопця з дивовижними блакитними очима й гострим підборіддям. Драч. Щось об'єднувало цих людей і робило близькими, шанованими на цій Станції. Вони зробили щось важливе в тому, чим займаються інші, може, вони були дружні з Дімовим чи Єрихонським… Зараз прийдуть люди, які почули дзеленчання дзвоника. Увійде й Марина. Павлиш відійшов чимдалі від пінг-понгового столу, але не спускав очей з довгого блакитного конверта, який призначався Марині. Він лежав поверх найтоншої купки.

Першими в залі з'явилися два медики в таких же блакитних халатах, як Єрихонський. Павлиш намагався не дивитися на двері й думати про сторонні речі: наприклад, чи зручно грати в пінг-понг при такій малій силі тяжіння? Чи то треба обтяжувати кульку, чи то звикати до уповільнених стрибків. Рухи в людей на Проекті були куди плавнішими й ширшими, ніж на Землі.

Медики відразу кинулися до столу, але Ван зупинив їх:

— Почекайте, поки всі зберуться. Ви ж знаєте…

Ван явно був формалістом і прихильником ритуалу.

На мить Павлишу показалося, що увійшла Марина. Дівчина була чорноволосою, стрункою, смуглявою, але на цьому її схожість з Мариною кінчалася. У неї було мокре волосся, а біле сарі подекуди прилипло до вологої шкіри.

— Ти обов'язково простудишся, Сандро, — сварливо сказав Єрихонський.

— Тут тепло, — відповіла дівчина.

Говорила вона повільно, немов згадувала потрібні слова.

Потім глибоко зітхнула, відкашлялася і повторила:

— Тут тепло, — дзвінкіше, ніж уперше.

Зал наповнився народом. Люди були в робочому одязі, ніби на секунду відірвалися від справ і негайно повернуться до них. Павлиш крутив головою, йому здавалося, що він упустив, втратив Марину, що вона вже в залі.

Ван священнодіяв. Він посунув купку офіційної пошти Дімову, потім почав брати листи й пакети з найбільшої пачки, читати вголос прізвища адресатів. Ця процедура явно була освячена традицією, ніхто не ремствував, окрім Єрихонського, який виявився записним бунтарем.

Люди підходили, брали листи й пакунки для себе та для тих, хто не зміг прийти, і натовп, оточуючий Вана, поступово розсмоктувався, люди влаштовувалися зручніше, щоб прочитати листа, або поспішали піти, щоб наодинці прослухати плівку. Купки добігли кінця. Марини Кім в числі адресатів, імена яких називав Ван, не було. Ван узяв передостанню пачку, простягнув Сандрі.

— Для морської станції, — сказав він. — Там є й тобі посилка.

Потім він поклав руку на останню, тонку пачку листів, на блакитний конверт Марини Кім.

— З Вершини нікого? — запитав він. І тут же додав: — Я сам віднесу.

"Звичайно, — подумав Павлиш, — ти зробиш це з задоволенням". Він подумав, що Марина без усяких до того підстав поступово перетворює його, бравого далекольотчика, у банального ревнивця.

— Павлишу, ви мене чуєте?

Поряд стояв Дімов.

— Мені зараз потрібно піти, а коли я повернуся, то приділю вам час для відповідей на питання. Здогадуюся, що поки питань немає. Але раджу вам провести Сандру. Вона йде вниз, на морську станцію.

— Я з вами, — кинув Єрихонський. Потім він обернувся до своїх колеґ і додав: — Деякі, замість того щоб повертатися на свої робочі місця, прямують до нашого гостя з корисливими намірами. Я відповім за нього. Він не з Землі. Він менше за нас знає, що діється вдома, він не займається спортом і не збирає марок. Він людина нецікава й неінформована. Все інше ви дізнаєтеся від нього за вечерею.

Закінчивши монолог, він шепнув на вухо Павлишу:

— Для вашого ж блага, колеґо. Далеко від дому люди стають балакучі.

Коли вони йшли довгим похилим тунелем, освітленим поодинокими світильниками під стелею, він розвивав свою думку:

— Якби наша робота була напруженою, якби нас на кожному кроці підстерігала небезпека, ми б і не помічали, як іде час. Але робота в нас монотонна, в лабораторіях розваг мало. От ми й тягнемося до нових осіб.

— Ти не зовсім правий, Ерику, — заперечила Сандра, — це у вас нагорі все спокійно. У інших не так.

Гвинтові сходи, по яких вони почали спускатися, вилися навколо вертикального стовпа, в якому знаходився ліфт. Але вони йшли пішки.

— Я доморослий філософ, — продовжував між тим Єрихонський. — І маю вам сказати, колеґо, що обставини моєї роботи схиляють до абстрактного мислення. За зовнішньою буденністю нашого сьогоденного життя ховається натиск майбутніх катаклізмів і вирів. Але, повторюю, це ми сприймаємо лише як тло, а до будь-якого, навіть найекзотичнішого тла швидко звикаєш. Ось Сандра сказала, що в інших тут життя не таке спокійне. Можливо... Коли вас чекає Дімов?

— Через півгодини.

— Тоді ми вам покажемо акваріум, і відразу назад. Дімова дуже цікаво слухати, але він не терпить, коли спізнюються.

— Дивно, — здивувався Павлиш, — тут говорять про Дімова як про самодержця. А він справляє враження дуже м'якої, делікатної людини.

— З нами не можна не бути самодержцем хоч би й у лайкових рукавичках. Я на місці Дімова давно б утік від цього збіговиська інтелектуалів. Треба мати неймовірну витримку.

— Ерик знову не правий, — зауважила Сандра, якій неначе подобалося в усьому заперечувати думку Єрихонського. — Дімов і справді мила і м'яка людина, але ми розуміємо, що останнє слово

завжди за ним. Він не має права помилятися, бо тоді може статися щось дуже погане. Тут немає ніякого мирного життя. Це усе вигадки Єрихонського.

Шахта скінчилася. Павлиш кілька секунд стояв біля стіни, намагаючись перечекати запаморочення. Єрихонський помітив це й пояснив:

— Ми намагаємося якомога більше рухатися. По роботі нам не доводиться багато пересуватися...

— Кому як, — сказала Сандра, до якої Павлиш уже обернувся, чекаючи чергового заперечення. — Мені доводиться багато рухатися, іншим теж.

— Але я ж не кажу про вашу групу, — відповів Єрихонський. — Ваша група — інша справа.

— А Марина Кім? — запитала Сандра.

У Павлиша йокнуло серце. Уперше це ім'я було вимовлене тут просто й буденно, як ім'я Дімова або Вана. Принаймні, тепер можна бути упевненим, що Марина тут і їй доводиться рухатися. З цих слів виходило, що Марина не входить до групи, до якої належить Сандра. Але вона на Станції, близько, може, саме зараз Ван передає їй лист із Землі.

— До чого тут Марина? — здивувався Єрихонський. І звернувся за підтримкою до Павлиша, мабуть, вважаючи його куди більш інформованим, ніж було насправді. — Хіба можна порівнювати?

Павлиш знизав плечима. Він не знав, чи можна порівнювати Єрихонського та Марину Кім. Хоча це також підтверджувало його підозру, що Єрихонський живе спокійним життям, а от Марина ні.

Єрихонський бігає по сходах, щоб не втратити форму, а Марині це не загрожує.

— Він же не знає Марину, — нагадала Сандра.

— Ах так, я зовсім забув.

— Я її якось зустрічав, — сказав Павлиш. — Давно ще, на Місяці, півроку тому.

— Не може бути! — вигукнув Єрихонський. — Ви помилилися!

— Так? А ти забув, що творилося в інституті? — запитала Сандра. — У тебе дірява голова.

Єрихонський не став заперечувати.

Вони ввійшли до великого приміщення, придавленого низькою стелею, укріпленою подекуди стовпами. Далека стіна залу була прозорою. За нею зеленіла товща води.

— А ось і наш акваріум, — промовив Єрихонський.

— Я вас залишу, — сказала Сандра. — Мені потрібно передати листи, а потім на роботу.

— Щасливо, — відповів Єрихонський, і голос його затремтів. — Не перевтомлюйся.

Павлиш підійшов до прозорої стінки. Дрібна рибка зграйкою промайнула зовсім поряд, промені сонця пробивалися крізь воду й розчинялися десь угорі, створюючи враження величезного, заповненого туманом залу, під стелею якого, невидимі, світять люстри.

Погойдувалися довгі руки водоростей. Дно океану похило йшло вглиб, ну а там, ледь помітні, підіймалися зубці чорних скель. Величезна акула з'явилася з темної глибини і повільно, велично підпливла до скла. За нею послідувала друга, трохи менша розміром.

Звідкись ізбоку, з невидимого Павлишу люка виплила Сандра. Вона була в легкому гумовому костюмі, ластах і великих окулярах. Вона не бачила акул, і Павлиш злякався за неї. Жінка поплила прямо до акули.

— Сандро! — крикнув Павлиш, кидаючись до скла.

Акула поменше граціозно повернула до Сандри. У граціозності її руху відчувалася страшна первісна сила.

— Сандро!

— Заспокойся, — сказав Єрихонський. Павлиш навіть забув про нього. — Мені теж іноді буває страшно.

Акула й Сандра пливли пліч-о-пліч. Сандра щось говорила акулі. Павлиш міг би присягнутися, що бачив, як відкривається її рот. Потім Сандра піднялася трохи вище, лягла акулі на спину, тримаючись за гострий плавник, і акула миттю слизнула в глибину. Друга послідувала за нею.

Павлиш упіймав себе на тому, що стоїть у незручній позі, майже притиснувшись чолом до скла. Він провів долонею по скроні, йому здалося, що розтріпалося волосся. Волосся було в порядку. Врешті-решт, цьому було правдоподібне пояснення: тут дресирували морських тварин.

Павлиш не знав, скільки пройшло часу. Потім він обернувся, щоб спитати Єрихонського, що ж усе це означає. Але Єрихонського не було.

Павлиш згадав, що не домовився, де зустрінеться з Дімовим.

Він піднявся вгору на ліфті, без зусиль знайшов великий зал з портретами. Але там нікого не було. Тоді він повернувся у свою кімнату, вважаючи, що Дімову легше буде відшукати його там.

Кімната теж була порожня. Павлиш підійшов до портрета Марини. Марина дивилася повз Павлиша, немов побачила щось дуже цікаве у нього за спиною. Куточки повних губ були підведені: це ще була не посмішка, але початок посмішки. Пройшло вже більше сорока хвилин. Дімов не з'являвся. Павлиш підійшов до вікна. За вікном гуляв вітер. Баранчики тягнулися до самого горизонту. У кімнаті було дуже тихо — скло не пропускало звуку. Тихо було й у коридорі. І тут почувся легкий скрекіт, неначе поруч прокинувся діловитий цвіркун. Павлиш озирнувся. На далекому кінці довгого робочого столу Вана стояла друкарська машинка. Вона працювала. Край листа показався над кареткою й вискочив на кілька сантиметрів, показавши надрукований рядок. Машинка клацнула, і відрізана записка вискочила в приймач. Павлиш чомусь вирішив, що записка може призначатися йому. Дімов його розшукує і в такий спосіб призначає йому рандеву. Він підійшов до машинки й підібрав листок.

"Ван, — було надруковано на листку, — як звуть людину, що прилетіла? Якщо Павлиш, не говори йому про мене. Марина".

Павлиш стояв, тримаючи в руці записку. Марина не хоче його бачити. Вона ображена на нього? Але за що? А як йому слід поводитися далі? Він-то знає, що Марина тут…

— А, ось ви де, — промовив Дімов. — Правильно зробили, що повернулися сюди. Я вас відразу знайшов. Ну як, були внизу?

— Був, — відповів Павлиш. Потрібно було покласти записку на місце. Він зробив крок до машинки.

— Що-небудь сталося? — запитав Дімов. — Ви засмучені?

Павлиш протягнув уже руку з запискою до машинки, але повернувся. Чи є сенс таїтися? Він передав записку Дімову.

— Ага, це їх приватне листування. — Дімов показав на машинку. — А ви випадково узяли записку, бо машина запрацювала, а ви вирішили, що це я вас розшукую, правда?

Павлиш кивнув.

— А прочитавши, природно, засмутилися. Бо кожному з нас неприємно, якщо його не хочуть бачити, навіть якщо до цього є достатні підстави.

Дімов перехопив погляд Павлиша, кинутий на фотографію в нефритовій рамці.

— Ви з нею були знайомі?

— Так.

— Коли ви познайомилися? Повірте, мною рухає не пуста цікавість. І якщо в цьому немає секрету, я хотів би знати, як і коли це було. Річ у тому, що Марина — моя підлегла…

— Ніякої таємниці тут немає, — пояснив Павлиш. — Півроку тому я був на Місяці, в Селенопорті. Там якраз відбувся карнавал. І зовсім випадково під час цього карнавалу я познайомився з Мариною.

— Ну, тепер усе ясно.

— Знайомство було коротким і дивним. Вона зникла…

— Не треба, я все знаю. Усе знаю.

Павлиш здивувався власному тону. Він немов виправдовувався перед Дімовим.

— І ви знали, що вона буде тут?

— Вона попросила мене її не розшукувати.

Павлишу показалося, що він уловив кепкування в очах Дімова.

— А як ви дізналися, що вона на Проекті?

— Я б все одно прилетів сюди. Спіро попросив мене перегнати вантажівку, а у мене був вільний час. Коли він зі мною розмовляв, з пакунка з поштою випало кілька листів. На одному конверті я побачив ім'я Марини Кім. І мені стало цікаво. Очевидно, я мав із самого початку запитати вас про неї, але я подумав, що вона прийде за поштою і тоді я її побачу. До того ж я не вважав, що маю право. Адже я з нею майже не знайомий.

— Я бачив її сьогодні, — вимовив Дімов, кладучи записку в приймач машинки. — Розмовляв. Але мене вона не попереджала.

— Вона має право не бачити мене.

— Авжеж, колеґо. До того ж ви все одно не змогли б її сьогодні побачити, вона відлетіла до себе.

— Це далеко?

— Не дуже. Отже, вона не хоче вас бачити… Так, до цього мають бути вагомі причини. І ми не маємо права порушувати волю жінки, чим би це не було викликано. Навіть якщо це примха, правда?

— Я згоден з вами.

— От і чудово. Давайте поговоримо про Станцію. Вам як біологові буде цікаво з нею ознайомитися. У вас напевно вже виникли перші питання.

Дімов явно не хотів продовжувати розмову про Марину.

— Ну що ж, раз Марина — тема заборонена…

— Ви занадто категоричні, колеґо.

— Я не наполягаю. Тоді я запитаю вас про Сандру. Я там не все зрозумів. Сандра попливла з акулами. А Єрихонський зник.

— Нічого дивного. Єрихонський страшно переживає за Сандру.

— Ви дресируєте місцевих тварин?

— Ви що конкретно маєте на увазі?

— Там були акули. Сандра попливла на одній з акул.

— Сідайте, — запропонував Дімов і сам усівся в крісло.

Павлиш наслідував його приклад. За що Марина ображена на нього? Чим він заслужив таку немилість?

— Почнемо з початку. Так завжди краще, — вирішив Дімов. — Ви палите. Я сам не палю, але люблю, коли палять у моїй присутності. Вам знайомі роботи Геворкяна?

Павлиш відразу згадав про портрет у великому залі… Кущисті брови над темними глибокими очними ямками.

— Лише в загальних рисах. Я весь час на кораблях…

— Ясно. Я теж не встигаю стежити за подіями в суміжних науках. Ну а про біоформування ви чули?

— Авжеж, — занадто швидко відгукнувся Павлиш.

— Ясно, — сказав Дімов, — в найзагальніших рисах. І не потрібно виправдовуватися. Наприклад, ви самі в чому спеціалізуєтеся? Я ставлю це питання, майже напевно знаючи, що відповідь буде позитивною. Інакше ви були б переконаним неробою, вічним пасажиром, який іноді лікує подряпини та вміє вмикати діагност.

— Минулого року я стажувався у Сінха по реанімації, — відповів Павлиш. — А зараз велику відпустку провів на Короні. Вони цікаво працюють. За цим велике майбутнє.

— Сінх, здається, у Бомбеї?

— У Калькутті.

— От бачите, світ не такий уже великий. Колись у нього працювала Сандра.

— Мабуть, після мене.

— А про Корону в мене найслабкіше уявлення. І не тому, що мені це нецікаво. Руки не доходять. Отже не осудіть, якщо я розповідатиму вам про наші справи дещо детальніше, ніж вам здасться необхідним. Коли ви що-небудь з моєї розповіді вже знаєте, то терпіть. Я не терплю, коли мене перебивають.

І Дімов збентежено посміхнувся, ніби просячи вибачення за свій нестерпний характер.

— Коли, — продовжував він, — створювався наш інститут, якийсь жартівник запропонував назвати нашу науку іхтіандрією. А може, й не жартівник. Був колись такий літературний персонаж — Іхтіандр, людина-риба, що має зябра. Не читали?

— Читав.

— Звичайно, іхтіандрія залишилася жартом. Ученим потрібні більш наукові слова. Це наша слабкість. Нас назвали інститутом біоформування... Нові науки створюються зазвичай на гребені хвилі. Спочатку накопичуються якісь факти, досліди, ідеї, і, коли їх кількість перевищує допустимий рівень, на світ з'являється нова наука. Вона дрімає в надрах сусідніх або навіть далеких від неї наук, її ідеї витають у повітрі, про неї пишуть журналісти, але вона не має назви. Вона доля окремих ентузіастів і диваків. Те ж сталося і з біоформуванням. Першими біоформами були перевертні. Казкові перевертні, народжені первісною фантазією, що бачила в тваринах своїх близьких родичів. Людина ще не вичленувала себе з природи. Вона бачила силу в тигрові, хитрість у лисиці, підступність або мудрість у змії. Вона своєю уявою переселяла в тварин людські душі і в казках наділяла звірів людськими рисами. Вершиною цього роду фантазії стали чарівники, чаклуни, злі перевертні. Ви слухаєте мене?

Павлиш кивнув. Він пам'ятав обіцянку не перебивати.

— Людям хочеться літати, і ми літаємо уві сні. Людям хочеться плавати, як риби. Людство, спонукуване заздрістю, стало запозичувати у тварин їх хитрощі. З'явився аероплан, який був схожий на птаха, з'явився підводний човен — акула.

— Заздрість, мабуть, не грала ролі в цих винаходах.

— Не перебивайте мене, Павлишу. Ви ж обіцяли. Я хочу лише показати, що людство йшло неправильним шляхом. Наших предків можна виправдати тим, що в них бракувало знань і можливостей, щоб обрати шлях правильний. Людина копіювала окремі види діяльності тварин, наслідувала їх форму, але саму себе завжди залишала в недоторканості. Певною мірою з розвитком науки людина стала занадто раціональна. Вона відступила на крок у порівнянні зі своїми первісними пращурами. Ви мене розумієте?

— Так. — Цікаво, ці лекції призначені тільки для приїжджих, чи співробітники Станції теж проходять через це випробування? І Марина? Які у неї очі? Говорять, що вже через кілька років після смерті Марії Стюарт ніхто не пам'ятав, якого кольору в неї очі.

— Але такий стан не міг тривати до безкінечності! — майже крикнув Дімов. Він перетворився. Худорба в ньому від фанатизму. Це м'який, делікатний фанатик, подумав Павлиш. — Медицина досягала певних успіхів. Почалася пересадка органів, створення органів штучних. Все більше значення в нашому житті стали грати генетика, генне конструювання, спрямовані мутації. Людей навчилися лагодити, реставрувати, навіть добудовувати...

Ні, він не фанатик, поправив себе подумки Павлиш. Він природний педагог, а його обставини поставили в оточення людей, які все знають і без тебе і не слухатимуть твоїх лекцій, навіть при всій повазі до начальника Станції. Марина в небезпечні моменти просто вислизає з кімнати й біжить до себе на Вершину. Потрібно буде пройти по Станції й

подивитися, чи є сходи або ліфт нагору. Випадково піднятися, випадково зайти до неї в лабораторію… Зажди, а що, якщо вона теж працює з тваринами? Сандра з акулами, а Марина… Марина з птахами!

Замислившись, Павлиш пропустив кілька фраз.

— …Геворкяну доля призначила роль збирача. Він звів воєдино всі ті приклади, про які я тільки-но розповідав. Він сформулював завдання, напрям і цілі біоформування. Природно, що його не сприйняли серйозно. Одно справа — невеликі приватні зміни людського тіла, інше — корінна його переробка. Але якщо вченим у минулому столітті траплялося доводити свою правоту десятиліттями і геній, що обігнав свій час, отримував визнання десь до восьмидесятого року життя, то Геворкян мав у своєму розпорядженні океанську базу Наїрі, де вже працювало дванадцять підводників, забезпечених зябрами.

— Сандра — підводник? — здогадався Павлиш.

— Звісно, — сказав Дімов, навіть здивувавшись непоінформованості Павлиша. — Хіба ви не помітили, що в неї специфічний голос?

— Помітив, але не надав значення.

— Сандра перейшла до нас нещодавно. Вона колись працювала на Наїрі. Але ви знову мене перебиваєте, Павлише. Я розповідав вам про Геворкяна. Виходить парадокс. Люди-риби нам потрібні. Підводників ми забезпечуємо зябрами, і їм знаходиться безліч справ в океані. Журналісти вже легковажно пишуть про раси морських людей, а ми, вчені, розуміємо, що говорити про це рано, позаяк подвійна система дихання настільки ускладнює організм, що балансування його утруднюється. Геворкян із самого початку виступав проти того, щоб зябра підводників залишалися назавжди частиною їх організму. Ні, говорив він, нехай нове тіло буде лише оболонкою, яку визнає за потрібне прийняти розум. Оболонкою, яку при потребі можна скинути й

повернутися до нормального життя. Тепер ви відчуваєте різницю між нирцями й біоформами?

Павлиш промовчав. Дімов і не чекав відповіді. Він продовжував:

— Біоформ — це людина, тілесна структура якої змінена так, щоб він міг краще виконувати роботу в умовах, в яких нормальна людина працювати не в змозі.

Павлиш уперше почув це прізвище — Геворкян — років п'ятнадцять назад, в студентські часи. Потім суперечки й пристрасті стихли. А може, Павлиш зайнявся іншими справами...

— Суперечки концентрувалися навколо проблеми номер один, — говорив Дімов. — Навіщо міняти структуру людського тіла, що дорого й небезпечно, якщо можна придумати машину, яка виконає усі ці функції? "Ви хочете створити Ікара? — запитували нас наші опоненти. — Ікара зі справжніми крилами? А ми обженемо його на флаєрі. Ви хочете створити людину-краба, яка могла би спуститися в Тускарору? Ми спустимо туди батискаф". Але...

Тут Дімов зробив паузу. І Павлиш зіпсував увесь ефект, продовживши фразу:

— Космос — це не продовження земного океану!

Дімов відкашлявся, замовк, немов переживаючи образу, як актор, якому якийсь нахаба підказав із залу: "Бути чи не бути"! Адже він, актор, готував, репетирував цю фразу кілька місяців.

— Даруйте, — зрозумів невибачність своєї репліки Павлиш, — я раптом згадав обривки дискусій тих часів.

— Тим краще, — вже впорався з собою Дімов. — Отже, ви сказали, що космос — це не земний океан. І тоді вам неважко здогадатися, де Геворкян отримав підтримку.

— У Космічному управлінні.

— У Далекій розвідці. Ви не уявляєте, скільки ми отримали заявок після того, як Геворкян надрукував свою основну доповідь! До Геворкяна поспішили хірурги й біологи з різних, часом несподіваних сторін. Проте це були важкі роки. Всім хотілося негайних результатів, а добровольців ми поки не брали. Але виник глибоководний собака. Вірніше, краб-собака. Потім ще три роки дослідів, поки ми змогли сказати з усією впевненістю, що гарантуємо біоформу-людині повернення її колишнього вигляду. І вісім років тому почалися досліди з людьми.

— А хто був першим біоформом?

— Їх було два. Сельвін і Скавронський. Вони були глибоководними біоформами. Працювали на глибині шести кілометрів. Вони не могли б переконати скептиків, коли б не випадок. Ви не пам'ятаєте, як урятували батискаф у Філіппінській западині? Ні?

— Коли це було?

— Виходить, не пам'ятаєте. А для біоформії це епоха. Батискаф утратив керування. Він потрапив у тріщину і був засипаний підводною лавиною. Зв'язок урвався. Загалом, стався той випадок, коли будь-яка техніка відступає. А наші хлопці пішли до нього. У мене десь зберігаються знімки й вирізки тих років. Якщо цікаво, я вам потім покажу…

Усе возить із собою, подумав Павлиш. І говорить про ті події, як про стародавню історію. А пройшло всього шість-сім років.

— У той час в інституті вже готувалися кілька добровольців. Розумієте, навіть для сьогоднішніх можливостей процес біоформування надзвичайно складний. Припустимо, працював у нас Грунін. Доброволець, штурман Далекого флоту. Йому треба було працювати на планеті з тиском удесятеро проти нашого, де радіація в сто разів вище за допустиму норму, а температура на поверхні плюс триста. До того ж додаються пилові бурі та безперестанні виверження вулканів. Звичайно, можна послати на таку планету робота, якому під силу такі умови, ба навіть всюдихід, настільки складний, що людина в ньому буде як муха в кібернетичному мозку. І все-таки можливості робота й людини у всюдиході будуть обмежені. Грунін уважав, що зможе сам пройти ту планету. Власними пальцями помацати, на власні очі подивитися. Він дослідник, учений. Отже, ми з'ясовуємо, яким умовам має відповідати нове тіло Груніна, які навантаження має воно витримувати. Ми обчислюємо програму такого тіла, шукаємо аналоги в біологічних моделях, вираховуємо екстремальні допуски. І на основі цих розрахунків ми починаємо конструювати Груніна. Ми усе це зробили.

Дімов замовк.

— Грунін загинув? — запитав Павлиш.

— Всього передбачити не можна. І найменше в цьому слід винити Геворкяна. Створюючи біоформа на основі конкретної людини, ми повинні пам'ятати, що в новому тілі залишається мозок саме цієї людини. Будь-який біоформ — людина. Не менше, але і не більше. Потім був Драч, і Драч теж загинув.

Павлиш згадав портрет Драча в залі Станції. Груніна згадати не зміг, а Драча згадав, бо той був дуже молодий і довірливий.

— Він повернувся, — продовжував після паузи Дімов. — Його чекала ретрансформація, повернення в людську особу. Усе мало скінчитися благополучно. Але на Камчатці, як на зло, почалося виверження

вулкану, і потрібно було підірвати пробку в жерлі, а для цього спуститися в кратер, проникнути в жерло й підірвати, ви розумієте? Вони попросили наш інститут допомогти. Геворкян відмовився навідріз. Але Драч випадково почув цю розмову. Він пішов, усе зробив, а повернутися не встиг.

— Не хотів би я бути біоформом, — сказав Павлиш. — Як на мене, це не по-людському.

— Чому?

— Важко відповісти. У цьому є щось неправильне. Людина-каракатиця.

— А де межа ваших допусків, колеґо? Скажіть, у скафандрі виходити в космос не по-людському?

— Це одяг, який можна скинути.

— Черепахова шкура не відрізняється принципово від скафандра. Тільки панцир черепахи довше знімати. Сьогодні ви обурюєтеся біоформами, завтра повстанете проти пересадок серця або печінки, післязавтра зажадаєте заборонити аборти та пломбування зубів? Усе це втручання в справи високого Провидіння.

У двері заглянув Єрихонський, і це було до речі, бо Дімов не переконав Павлиша, але аргументів той знайти не зміг і не хотів виглядати ретроградом.

— Ось ви де сховалися! — вигукнув Єрихонський. — А я Павлиша розшукую. Ми зібралися піти на катері до Косої гори. Сандра зі Стасиком покажуть нам Синій грот. Вони туди поплили, завтра вранці там будуть. Ви відпустите з нами Павлиша?

— Я над ним не владний. Нехай він познайомиться зі Стасом Фере. Ми тут якраз вели бесіду про біоформію. Майже мирну.

— Уявляю, як ви його заговорили, — сказав Єрихонський. — Павлиш уже бачився зі Стасом.

— Коли? — здивувався Павлиш.

— Внизу, коли ми ходили в акваріум з Сандрою.

— Ні, я там не бачив Фере.

— Сандра з ним попливла, — нагадав Єрихонський. — З ним і з Познаньским.

— Акули? — запитав Павлиш.

— Так, вони схожі на акул.

— Так це біоформи?

— Фере вже пропрацював кілька місяців у болотах Сієни. Тоді він був зроблений для роботи в драговинах Сієни. Там моторошний світ, — додав Дімов.

— Стас говорив мені, — сказав Єрихонський, — що тут він почуває себе як на курорті. Ні небезпек, ні суперників. Він сильніший і швидший за всіх у цьому океані.

— Це ж повна перебудова всього організму!

— Зараз у світі існують два Фере. Один тут, в океані, інший на Землі, закодований клітина за клітиною, молекула за молекулою в пам'яті Центру.

— Добре, — Дімов піднявся з крісла, — поговорили, і досить. А то сюди поступово збереться вся Станція. Нам би тільки не працювати. Сподіваюся, тепер у найзагальніших рисах ви маєте уявлення про те, чим ми займаємося. А коли уляжеться перша реакція, може, зрозумієте більше…

ЗЕМЛЕТРУС

Катер відчалив від стінки підземного грота, промені світильників слизнули, відбиваючись від опуклих ілюмінаторів. Тут же катер пішов у глибину, і за ілюмінаторами стало чорно. Ван сидів за кермом, і відсвіт приладів зловісно грав на його обличчі. Катер підпірнув під скелю, що закривала вихід із грота, деякий час йшов на глибині, потім почав підніматися, і за ілюмінаторами вода набула синього, а потім зеленуватого, пляшкового кольору.

Катер вирвався на поверхню, струсив з себе воду і помчав, зрізуючи верхівки хвиль. Хвилі голосно і хльостко стукали по днищу, ніби жвавий коваль бив по ньому молотом.

Молодий, міцний, товстий зоолог Пфлюґ перераховував бляшанки в похідній валізці.

— Ви не уяввляєте, — сказав він Павлишу, — скільки там живності. Якби Дімов дозволив, я б оселився біля Косої гори.

— І харчувався б молюсками, — додав Єрихонський.

— На тому острові жити небезпечно, — промовив Ван. — Це сейсмічний район. Рай для геологів — там народжується континент.

— Для мене теж рай, — сказав Пфлюґ. — Ми тут присутні в казковий момент: утворюються ділянки суші, і тваринний світ тільки-тільки починає її освоювати.

Справа над обрієм показався чорний стовп.

— Підводний вулкан, — пояснив Ван. — Там теж буде островом.

— А чому вибрали цю планету? — запитав Павлиш.

— Вона краща за багатьох інших, — відповів Єрихонський. — Умови тут, скажімо, не екстремальні, хоча людині досліджувати її нелегко. Атмосфера розріджена, температури низькі, велика частина поверхні вкрита первісним океаном. Усе тут ще молодо, не встоялося. Взагалі, зручний полігон. Тут ми випробовуємо новітні методи, шукаємо нові форми, по можливості універсальні. Тут проходять тренування біоформи, яким належить працювати у важких точках. Поживете з нами, зрозумієте, як ми задоволені, що нам надали цю калюжу…

А калюжа тим часом котила назустріч пологі зелені вали, і її безбережжя пригнічувало уяву. Усвідомлення того, що, скільки ні пливи, не зустрінеш нічого, окрім острівців і скель, що стирчать із води, що немає тут материків і навіть великих островів, надавало океану завершеності. На Землі океани. Тут — Океан.

Сонце хилилося до заходу, захід був мирним, пом'якшеним шарами перистих хмар, що серпанком прикривали сонце. Лише далеко осторонь юрбилися чорні хмари, що ледве підіймалися над горизонтом. Найвірніше, там було пекло, там працювали вулкани.

Острів Коса гора з'явився через три години. Від Станції до нього було близько п'ятисот кілометрів. Острів був кривою горою, яка, здавалося, довго й натужно вилазила з океану і їй вдалося підвести над водою одне плече. Друге залишилося під водою. Тому голова гори була

схилена набік, і від неї починався півкілометровий обрив у глибину. Зате інший край острова був похилений і обрамлений широким пляжем, усіяним камінням і невеликими скелями.

Ван розігнав катер і підняв його в повітря. Той перестрибнув через широку смугу бурунів, що крутилися навколо рифів, і шльопнувся на мілководдя.

Там, де кінчалася смуга пляжу і починався підйом на гору, стояв невеликий срібний купол.

— Це наша хатинка, — показав Єрихонський.

Вони наділи маски. Дув сильний вітер і ніс дрібні колючі сніжинки. Вода біля берега була вкрита тонкою кіркою льоду.

— Вранці лід буде в руку завтовшки, — сказав Ван. — Правда, солоність тут невисока.

— Тепер вечеряти і спати, — заявив Пфлюґ.

Він першим зіскочив на пісок з навислого над берегом гострого носа катера, потім протягнув руки, і Ван, нагнувшись, передав йому ящик з бляшанками. Щоки різало холодним вітром. Усі, крім Павлиша, опустили прозорі забрала. Вітер мав силу і свіжість молодого світу.

— Обморозитеся з незвички, — попередив Єрихонський. Його голос звучав в шоломофоні глухо, ніби здалека.

Ван відкрив двері сховища. Усередині купол підтримували масивні металеві ребра. Будиночок був розрахований на будь-які несподіванки.

— У гіршому разі, — пояснив Ван, — його скине з берега і викине в море. А там ми його підберемо.

Єрихонський увімкнув опалення. У будиночку відразу стало тепло.

Перегородкою сховище було розділене на дві частини. У передній, загальній, стояли робочі столи, машини, контрольна апаратура. За перегородкою були склад і спальня.

— Зараз приготуємо вечерю, — сказав Пфлюґ. — Грішний, обожнюю консерви. Усе б життя прожив усухом'ятку, але дружина не дозволяє.

— Хто їв моєю ложкою, хто спав на моєму ліжечку? — строго запитав Єрихонський, підходячи до столу. — Хто був у гостях?

— Ти знаєш, — відповів Ван, — навіщо запитуєш?

— Але я ж просив не чіпати мою машинку!

Єрихонський показав на портативний діагност, що стояв у кутку. З діагноста тягнулася стрічка. Купа стрічок валялася на підлозі.

— Ох уже ці любителі самолікування! — зітхнув Єрихонський.

— Мені дозволено погуляти по околицях? — спитав Павлиш. — Я все знаю, я далеко не відходитиму від будинку, не купатимуся в морі і не битимуся з драконами. Я тільки подивлюся на захід і повернуся.

— Ідіть, — дозволив Ван. — Тільки не займайтеся самостійними дослідженнями. Тим паче, що тут драконів раніше не було.

Павлиш зробив крок у перехідник.

Сонце притиснулося до схилу гори, що закривала половину неба. Сніг посилився, і довелося опустити забрало. Сніжинки з розмаху лупцювали по шолому, від чого світ став туманним, ніби Павлиш пробивався крізь хмару білих мушок. Він обернувся до вітру плечем і спустився до води. Лагуна, захищена грядою рифів, була спокійна, хвилі повільно наповзали на берег, хрускотіли льодком закраїн і відповзали назад, залишаючи водорості, дрібних черепашок і шматочки піни. За галечним пляжем стирчали чорні зуби каміння, кам'янистий осип теж здавався чорним через те, що сонце било в очі, вище по схилу підіймалися з чорноти світлі цівки пари, і ритмічно ухав маленький грязьовий кратер, випльовуючи згустки димлячого багна. Воно стікало до берега хвилястими, як тютюновий дим, струмочками, застигаючи біля води. Якщо на цьому острові і є якісь живі істоти, вони мають бути закуті в броню і пристосовані до того, щоб поглинати мінеральні солі гарячих джерел. Або ж вони спускаються до води і збирають на березі мізерні покидьки моря.

Павлиш пішов уздовж берега. Вітер бив у спину, підштовхував. Купол будиночка швидко зменшувався і став майже невиразним серед скель і каміння. Павлиш ішов з тією ж швидкістю, з якою скачувалося до схилу гори сонце. Він збирався дійти до коси і подивитися, як світило піде за обрій.

Хмари зникли, немов поспішили за сонцем туди, де тепло і ясно. Лід біля берега вже не піддавався ослабілим ударам хвиль, не ламався і не скупчувався довгою грядою осколків уздовж кромки води, а ніби олією прикрив лагуну, і лише подекуди в матовій олії проглядали відкриті плями кольору західного неба. Павлиш вирішив, що час повертатися.

Зі схилу гори зірвався камінь і, підстрибуючи, промайнув поруч, влетів у воду, підняв стовп води і крихт крижаної олії. Павлиш поглянув угору по схилу: чи не мчить звідти лавина? Ні, камінь зірвався тому, що з гори повільно спускався місцевий господар. Видно, вирішив поласувати черепашками на березі.

Господар був страшнуватий, але на Павлиша він не звертав уваги.

Павлиш не міг розгледіти його як слід, бо той пересувався по тіньовому схилу. Найбільше він був схожий на високу черепаху з метр ростом. Ніг її не було видно.

Тут Павлиш зміркував, що черепаха рухається не просто до берега, а до сховища, відрізуючи Павлишу дорогу додому. Він зупинився в нерішучості. Може, це було випадковим збігом, і черепаха його не бачила, а може, робила вигляд, що не помічає Павлиша.

Черепаха дісталася до двометрового обриву, і тут же з-під панцира зміями вилетіли блискучі щупальця, обхопили нерівності каміння, і черепаха легко сплигнула, повисаючи на секунду, погойдуючись на щупальцях, і м'яко опустилася на майданчик біля грязьового кратера. Павлиш зрозумів, що у черепахи кілька ніг — товстих, міцних, гнучких.

Черепаха виявилася обманщицею. Вона була зовсім не незграбною і не повільною. Вона лише прикидалася такою. Павлиш обережно, щоб не привертати уваги цієї тварюки, пішов уздовж кромки води, сподіваючись, що черепаха не встигне перетнути йому шлях. Черепаха, немов розгадавши наміри людини, швидко покотилася вниз по схилу, допомагаючи собі щупальцями й кінцівками, і тоді Павлиш, охоплений ірраціональним жахом перед первісною жорстокою силою, що виходила від чудовиська, кинувся бігти. Ноги роз'їжджалися по гальці, сніг хлистав по забралу.

Він біг по кромці берега, під ногами хрускотів лід, йому здалося, що в чорному ілюмінаторі сховища промайнуло чиєсь обличчя. Якщо його побачили, то встигнуть відчинити двері.

Люк був відкритий. Павлиш закрив його за собою й притулився до нього спиною, намагаючись перевести дух. Тепер залишалося лише натиснути на кнопку, впустити в перехідник повітря, відкрити

внутрішній люк, розповісти про усе й почути рівний голос Вана: "Я ж попереджав про обережність".

Але Павлиш не встиг протягнути руку до кнопки повітродуву, як відчув, що люк за спиною повільно відкривається.

Найрозумнішим у цей момент було знову закрити люк. Потягнути за важіль і закрити. Але Павлиш утратив цілковите самовладання. Він побачив, що за край люка тримається чорне блискуче щупальце. І він кинувся вперед, щоб відкрити внутрішній люк і сховатися в сховище. Він знав, що внутрішній люк не відкриється, поки перехідник не наповниться повітрям, але сподівався на те, що усередині вже знають про те, що відбувається і тому відключать автоматику.

Люк не піддався. У переході стало темніше. Черепаха заповнила собою зовнішній отвір. Павлиш обернувся, притиснувся спиною до внутрішнього люка і підняв руки перед грудьми, хоча розумів, що щупальця черепахи куди сильніші за його руки. Справу вирішували секунди. Чи зрозуміли нарешті там, усередині, в чому справа?

У переході спалахнуло світло. Павлиш побачив, що черепаха вчепилася щупальцем у важіль зовнішнього люка, замикає його. Інше щупальце кінцем лежало на вимикачі. Виявляється, світло увімкнула черепаха.

— Я за вами від самого гейзера гнався, — вимовила черепаха. — Ви що, не бачили? Чи, може, злякалися?

Повітря з шелестінням заповнювало перехідник. Голос черепахи виходив з-під півкулі на її панцирі.

— А на вулиці я кричати не можу, — пояснила черепаха, — у мене говорилка малопотужна. Ви тут новенький?

Внутрішній люк пішов убік. Павлиш не втримав рівноваги, і черепаха підтримала його щупальцем.

— Ну й гнали ж ви, — сказав Ван, не приховуючи зловтіхи, — ну і мчали. Місцеві форми життя страхітливо діють на відважний Далекий флот.

— Не біг, а планомірно відступав, — поправив його Пфлюґ. Він був у фартусі. Над каструлями піднімався апетитний димок. На столі були розставлені тарілки. — Ти вечерятимеш з нами, Нільсе?

Біоформ-черепаха відповіла глухим механічним голосом:

— Не знущайся, Гансе. Ти що, не здогадуєшся, як мені іноді хочеться нажертися? Чи хоч би сісти по-людськи за стіл. Дивна річ: організму це не потрібно, а мозок усе пам'ятає, навіть смак черешні або березового соку. Ти коли-небудь пив березовий сік?

— Хіба в Норвегії є берези? — здивувався Єрихонський.

— У Норвегії багато чого є, у тому числі берези, — відповів біоформ. Він протягнув Павлишу довге щупальце, доторкнувся до руки й додав: — Вважайте, що ми знайомі. Нільс Хрістіансон. Я не хотів вас налякати.

— У мене тремтять коліна, — признався Павлиш.

— У мене теж би тремтіли. Я винен, що не розповів про Нільса, — сказав Єрихонський. — Коли живеш тут місяць за місяцем, настільки звикаєш до буденності біоформів і взагалі усього, що нас оточує. Тим більше що я сильно розсердився на тебе, Нільсе. Ти навіщо ганяв діагноста? Турбуєшся про здоров'я? Що тобі варто було викликати мене зі Станції? Я б негайно прилетів. До речі, Дімов теж тобою невдоволений. Ти вже три дні не виходив на зв'язок.

— Я сидів у кратері вулкану, — пояснив Нільс, — лише годину тому повернувся. А користувався діагностом, бо доводилося випробовувати себе при великих температурах. Я тобі все потім викладу. А тепер ви мені скажіть: що нового? Листи з Землі були?

— Лист у мене, — відповів Пфлюґ. — Закінчу з обідом, дам.

— Добре. А я доки скористаюся рацією. — І біоформ швидко підкотився до рації в кутку. — Мені треба поговорити з Дімовим і сейсмологами. На Станції зараз хто із сейсмологів?

— Усі там, — сказав Ван. — А що? Буде землетрус?

— Катастрофічний. Взагалі-то весь цей острів може злетіти в повітря. Ні, не сьогодні, напруга ще терпима. Мені треба звірити деякі цифри з сейсмологами.

Нільс увімкнув передавач. Він викликав Дімова, потім сейсмологів. Він сипав цифрами й формулами, немов вони лежали у нього в мозку шарами, акуратно пов'язані мотузкою, і Павлиш подумав, як швидко зникає страх. Ось він уже сам собі сказав: "Нільс увімкнув передавач". А ще п'ятнадцять хвилин тому він мчався з усіх ніг від цього Нільса, щоб Нільс його не з'їв.

— Драч був на нього схожий. І Грунін теж. Ви пам'ятаєте, Дімов вам розповідав? — промовив тихо Єрихонський.

— Вдосвіта прийде флаєр із сейсмологом, — оголосив Нільс, вимикаючи рацію. — Дімов просив попередити підводників.

— Ти можеш їх запеленгувати? — спитав Ван Єрихонського.

— Ні. Сандра ніколи з собою рацію не бере. Їй вона, бачте, заважає. — Єрихонський був стривожений.

— А ви де живете, Нільсе? — запитав Павлиш біоформа.

— Мені ніде не треба жити, — відповів той. — Я не сплю. І майже не їм. Я ходжу. Працюю. Іноді приходжу сюди, якщо скучу. Завтра, напевно, з'їжджу з вами на Станцію.

Вони швидко повечеряли, потім влаштувалися на матах у задньому відсіку сховища. Нільс теж залишився у сховищі зовні біля рації. Він читав. Йдучи спати, Павлиш поглянув на нього. Метрова півкуля, подряпана, роз'їдена жаром і кислотами, побита камінням, підкотилася до стіни, притиснула до неї щупальцями розкриту книгу і час від часу перевертала сторінки третім щупальцем, що вискакує блискавкою з панцира і зникає в ньому.

У спальному відсіку було напівтемно. Сопів Пфлюґ, Єрихонський спав спокійно, склавши руки на животі. Ван посунувся, звільняючи місце Павлишу.

— Спати пора, — сказав із-за загородки Нільс.

— Ти став піклуватися про наш режим? — спитав Ван.

— Ні. Мені просто приємно, що я можу комусь щось сказати. І не формули або спостереження, а щось буденне. Наприклад: Машо, передай компот. Чи: Ване, спи, завтра рано вставати.

Павлиш промучився ще кілька хвилин, потім спитав Вана:

— А Марина Кім далеко звідси?

Ван не відповів. Напевно, заснув.

* * *

Павлиш прокинувся від підземного поштовху. Інші вже встали. Пфлюґ гримів бляшанками, збираючись на полювання.

— Павлишу, ти прокинувся? — запитав Єрихонський.

— Іду.

З-за перегородки тягнуло пахучою кавою.

Павлиш підійшов до вікна, що виходило до моря. Берег дивно перетворився за ніч. Він був покритий снігом. Затока замерзла до самих рифів, об які билися хвилі, а по запоні снігу, що вкривала крижаний панцир затоки, тягнулися чорні нитки тріщин. Уздовж берега по снігу брів Нільс, залишаючи за собою дивний слід, немов по цілині проїхав віз.

Поснідавши, Павлиш одягнувся і вийшов назовні. Сонце вибралося з-за хмар, і сніг почав танути. Над чорним, покритим багном схилом підіймалася легка пара. Сніг похрускував під підошвами.

Пфлюґ сидів навпочіпки, щось виколупуючи ножем зі снігу.

— Сьогодні ми з вами зробимо принаймні три великі відкриття, — сказав він Павлишу. Голос в шоломофоні звучав захоплено.

— Чому тільки три? — запитав Павлиш.

— Я сюди приїжджаю восьмий раз і кожного разу знаходжу по три незнайомі науці сімейства. Хіба це не прекрасно?

Чорною точкою позначився на небі флаєр. Сонце припікало, і Павлиш зменшив температуру обігріву. Біла хмарка повільно повзла по небу, і флаєр підпірнув під неї, спускаючись до сховища.

Прилетів Дімов із сейсмологом Гогією.

— Де Нільс? — запитав він Павлиша, привітавшись.

— Напевно, поліз у кратер.

— Погані новини, — вимовив Гогія. Він був молодий, худий і легко червонів. — Нільс має рацію. Напруга в корі росте швидше, ніж ми вважали. Епіцентр кілометрах у ста звідси. Станції не торкнеться.

Гогія показав у бік сонця. Океан був спокійний, в затоці утворилася ополонка, над нею підіймалася пара.

— Я спробую зв'язатися з Нільсом. — Гогія пішов у сховище.

Дімов з Павлишем пішли слідом за ним.

— Хто міг припустити, — сказав Єрихонський, побачивши Дімова, — що ви влаштуєте землетрус саме сьогодні?

Він тримав у руці чашку з кавою, від якої піднімалася пара, як від гейзера.

— Передайте мені, будь ласка, — попросив Дімов. — Адже ви варили каву для гостей, чи не так?

Дімов випив каву залпом, обпікся, кілька секунд сидів, втративши дихання. Нарешті відсапався і промовив:

— Ось зараз би я загинув, і усі зітхнули б з полегшенням.

— Ми б не дали вам загинути, — заперечив Павлиш. — Я реаніматор. У крайньому випадку заморозили б вас до Землі.

Гогія відправився на гору й обіцяв повернутися через годину Дімов вийшов на зв'язок зі Станцією, віддаючи поточні розпорядження, які не встиг залишити, бо дуже рано вилетів звідти. Єрихонський знову заглибився у вивчення стрічок діагноста. Ван розбирав якийсь прилад. Дії людей, що залишилися в сховищі, були буденні, але з кожною хвилиною під куполом росла напруга, невисловлена, але яка відчувалася навіть Павлишем. Підводників чекали вже годину тому, але їх усе ще не було.

* * *

Другий поштовх землетрусу розлігся приблизно за годину після прильоту Дімова. Ван, що чергував біля рації, сказав Дімову:

— Нільс передає, що збільшилося виділення газів. Екскалація вища за розрахункову.

— Може, нам евакуювати сховище? — запропонував Єрихонський. — І тут залишилися б тільки ми з Нільсом.

— Абсурд, — відрізав Дімов. — Ване, спитай сейсмологів, які перспективи для острова.

Земля під ногами дрібно здригалася, ніби хтось просився назовні із замкнутого підвалу.

— Якщо тут буде виверження, потік має піти в інший бік. Хоча, звичайно, гарантувати нічого не можна.

Повернувся Гогія з плівками, знятими з самописців.

— Здуріти! — вигукнув він, не приховуючи захвату. — Ми свідки катаклізму справжнього масштабу. Яке скидання! Ви не уявляєте, що твориться в океані!

Дімов несхвально спохмурнів.

— Пробачте, — обернувся він до Павлиша, — слід було б дати вам можливість повернутися на Станцію. Тут може бути небезпечно. Але ми обмежені в засобах транспорту.

Павлиш навіть не встиг образитися. Дімов вже не дивився на нього.

— Ван, — продовжував Дімов так само буденно, — негайно викликайте Вершину, нехай летять сюди.

— Навіщо? — не відразу зрозумів Ван.

— Шукати. Їх шукатимемо. Тут глибини невеликі.

— Не терплю неробства, — промовив Єрихонський. — Я піду на катері їм назустріч.

— Катер поведе Ван, — наказав Дімов. — Єрихонський піде з ним. Ви, Павлише, залиштеся біля рації і, якщо потрібно, вилетите на флаєрі.

Павлиш підійшов до рації й став за спиною Вана.

Ван вимовив, піднійаючись:

— Усі позивні тут. Рація стандартна. Знайомі?

— Проходили.

Ван знизив голос і сказав на вухо Павлишу:

— Не сперечайтеся з Дімовим. Він зараз — суцільні нерви. Катаклізм на носі. Єрихонський в істериці, а підводники шукають перли в Синьому гроті, не знаючи, що їх чекає, коли вони сюди являться.

— Ви впевнені, що тривога не помилкова?

— Упевнений, — відповів лаконічно Ван. Він узяв свій комбінезон і маску.

За вікном майнуло щось біле, ніби там махнули простирадлом.

— Агов, — зрадів Ван, виглянувши назовні, — на ловця і звір біжить. Це ж Алан!

— Де? — спитав Дімов.

— Сам прилетів. Тепер ось доводьте, що телепатії не існує.

Вікно було прямо перед Павлишем. По чорному, мокрому від талого снігу, по березі повільно брів величезний білий птах.

Такий же, як той, що Павлиш бачив у день прильоту.

Єрихонський уже був одягнений, він відкривав люк. Дімов теж натягнув маску.

— Павлишу, залишайтеся тут. Не відходьте від рації. Якщо щось термінове, покличте мене. Я пішов поговорити з Аланом.

Зі Станції повідомили, що флаєр вилетів на пошуки підводників. Запитували, що нового в сховищі. Павлиш відповів, що поки нічого.

За вікном Дімов розмовляв із птахом. Птах ледве діставав йому до поясу, але його крила, навіть складені, тягнулися метра на три, і кінці їх спиралися на широкий хвіст. У птаха була невелика голова з коротким дзьобом і нерухомі блакитні очі.

Ще один поштовх змусив задзвеніти неприбраний посуд.

Підключився Нільс.

— Слухай, Ване, — сказав він своїм тихим механічним голосом, — де розташований цей Синій грот?

— Ван пішов на катері. Певно, туди. А я точно не знаю, де цей грот.

— А, це Павлиш? Тоді запиши точні нові дані.

За вікном Дімов кутався в куртку. Йому було дуже холодно. Птах, погойдуючись, незручно вибіг на довгу плиту, що здіймалася над затокою, і розправив крила. Тут же він перетворилася на шестиметрове вітрило і не встиг добігти до краю плити, як зустрічний вітер підняв його в повітря, і, щоб не втратити рівноваги, Алан сильно змахнув крилами й почав набирати висоту.

Дімов возився в перехіднику, потім відкрив люк, впустив клуб пари. Він намагався угамувати тремтіння.

— Думав, помру, — сказав він. — Молодець Алан.

— Чому? — запитав Павлиш.

— Йому не сподобалися хвилі в тому секторі. У нього своя теорія — географічна. Характер і місце землетрусу, що наближається, він розраховує по малюнку хвиль. Йому добре — згори усе видно. З

сейсмологами він через це страшенно сперечається. Вважає, що його теорія — панацея від усіх бід, а вони вважають, що вона схожа на ворожіння на кавовій гущі. Мабуть, вони мають рацію, вони фахівці… Мене хтось викликав?

— Ніль с просив передати вам дані по прогнозу.

— Давайте. Ні, що за молодець Алан! Прилетів саме сюди. А знаєте, Павлишу, я більше вірю птахам, ніж нашому катеру. Якби Алан не прилетів, довелося б вас на флаєрі посилати.

— Говорить Вершина. Вершина викликає Сховище, — увімкнувся приймач. — Хто на зв'язку?

— Сховище слухає, — відповів Павлиш.

Дімов підійшов ближче.

— Говорить Сен-Венан. Ми вилітаємо.

— Добре, — відгукнувся Дімов. — Не забудьте передавач. Розумієте, — Дімов обернувся до Павлиша, — наші передавачі добрі для геологів та інших наземних жителів. Приторочив до грудей і тупай. А біоформам вони незручні. У будь-який слушний час вони намагаються від них позбавитися. А насправді, навіщо літаючому біоформу зайві триста грамів ваги? Для нього кожен грам зайвий.

У сховище повернувся Пфлюґ. Він довго возився в переході ку, зітхав, гримів бляшанками, потім насилу протиснувся в люк.

— Дивовижний день, — вимовив він, розставляючи на столі своє господарство. — Три норми, три норми принаймні. Рідкісні екземпляри самі лізуть на берег.

Він помітив, що Павлиш сидить за рацією, і сказав:

— Я бачив, як ішов катер. Тільки не встиг запитати. Що, підводники ще не приплили?

— Про всяк випадок підготуйте медпункт, — велів Дімов.

— Мабуть, краще це зроблю я, — помітив Павлиш, — а ви поки почергуйте біля рації.

— По-перше, Пфлюґ нікудишній радист, — заперечив Дімов. — По-друге, ви, Павлиш, підозрюю, нікудишній ветеринар. Ви забуваєте, що біологічно наші друзі і колеґи не відносяться до антропоїдів.

— Так, — підтвердив Пфлюґ, — правильно, як це не прикро. Але я впевнений, що нічого поганого не станеться.

Він відкрив ящик у кутку біля перегородки, став перебирати блискучі інструменти й ліки, поглядаючи при цьому на бляшанки зі своїми трофеями.

Поступили повідомлення з флаєра, який вилетів зі Станції. Флаєр пройшов уже п'ятдесят кілометрів. Нічого в океані поки не помічено.

У вікно Павлишу було видно, як зі схилу гори біжить Гогія. За ним, навантажений контрольними приладами, йшов слідом Нільс.

— Що там на катері? — спитав Дімов.

Павлиш викликав катер.

— Увесь час подаємо сигнали, — відгукнувся Ван. — Поки відповіді немає. А у вас що нового?

— Нічого.

— Сховище! — наклався на ці слова рівний високий голос одного з птахів. Павлиш ще не навчився розрізняти голоси біоформів. Видно, насадки у усіх були однотипними. — Сховище! Бачу Сандру!

— Де? — запитав Павлиш.

— Південь-південь-захід від Косої гори. Тридцять миль. Ви мене чуєте?

— А що вона? — крикнув Єрихонський. — Що з нею?

— Вона тримається на воді, але мене не помічає.

— Катер, повідомите ваш квадрат, — зажадав Дімов.

— 13-778, — відповів Ван. — Північний захід від острова.

Дімов увімкнув екран-карту.

— Сімдесят п'ять миль, — сказав він. — Навіть якщо точно вийдете в квадрат, вам знадобиться півгодини.

— До зв'язку. — Ван вимкнувся.

— Півгодини, — тихо повторив Дімов. І тут же викликав птахів: — Ви зможете надати їй допомогу?

— Ні, — відповів голос. — Я тут один. Мені її не підняти. Вона, по-моєму, непритомна.

Павлиш швидко натягував комбінезон.

— Де маска?

— Візьми мою, — велів Пфлюґ, — он вона лежить.

Дімов побачив, що Павлиш майже одягнений.

— Ти знаєш цей флаєр?

— Ще б пак.

— Я з ним, — сказав сейсмолог Гогія. — Добре, що я не встиг роздягтися.

Дімов повторив:

— Тридцять миль на південь-південь-захід. — Потім обернувся до мікрофона. — Через дві хвилини до вас вилітає флаєр. Буде хвилин через десять. А катер не встигне раніше, ніж через півгодини.

Коли Павлиш закрив за собою зовнішній люк, він устиг здивуватися тому, як змінилося освітлення. Сонце було затягнуто червонястим серпанком, і чорна гора підсвічується ззаду, немов там таївся театральний прожектор.

Сейсмолог першим ускочив у флаєр. Павлиш підняв ногу, щоб піти за ним, але тут двері в сховище відкрилися, вилетів Пфлюґ, що не встиг ні одягнутися, ні натягнути маску. Він відкрив рота, намагаючись вдихнути повітря, і кинув в їх сторону маленький медичний контейнер.

— Тепер тримайтеся, — попередив Павлиш, сідаючи за пульт і дивлячись через бічне вікно, як Дімов допомагає Пфлюґу забратися назад у сховище. — Коли розповідатимете онукам про сьогоднішній

день, не забудьте згадати, що вів машину екс-чемпіон Москви по вищому флаєрному пілотажу.

— Не забуду, — відповів сейсмолог, уклавши контейнер і вчіплюючись у крісло.

Павлиш вийшов з віража і пішов на максимальній швидкості так, щоб залишити ліворуч стовп рожевого й бурого диму, що встав над далекою від сховища стороною острова.

Через сім хвилин вони побачили самотнього білого птаха, що кружляв метрах у двохстах над хвилями.

Птах, помітивши флаєр, злетів вище і завмер у повітрі, немов показуючи точку, в якій знаходилася Сандра. Павлиш кинув флаєр униз і завис метрах у десяти над верхівками хвиль. Але навіть з цієї висоти він не відразу розгледів Сандру — її тіло губилося серед бризок, які вітер зривав з верхівок хвиль.

— Бачите? — запитав сейсмолог, виглядаючи назовні.

Вітер зносив флаєр, довелося ввімкнути двигун і маневрувати, щоб не загубити Сандру з поля зору. Павлиш випустив сходи. Вони м'яко розгорнулися й пішли у воду в метрі від Сандри.

— Що в тебе, Павлиш? Чому мовчиш? — заговорила рація.

— Нема часу. Ми її знайшли й підніматимемо.

Птах пролетів зовсім поряд із кабіною. На грудях у нього була видна чорна овальна коробка передавача. Птах піднявся трохи вище, і його тінь час від часу закривала від Павлиша сонце.

Сейсмолог, захопивши моток троса, спускався до води, і Павлиш усю увагу зосередив на тому, щоб не дати вітру знести флаєр убік. Сандра, розкинувши руки, погойдувалася на хвилях, немов у люльці, і здавалося, що її рухи осмислені.

Гогія вчепився однією рукою за сходи, інший намагався підвести під Сандру петлю. Це йому не вдавалося. Павлиш пошкодував, що не може залишити керування. Він зробив би все простіше й швидше. Видно, Гогія ніколи не займався альпінізмом. Трос знову зірвався, Павлишу показалося, що хвилі відчаю, що охопили сейсмолога, досягають кабіни флаєра.

І у цей момент птах-біоформ наважився на ризикований крок. Він м'яко і швидко спланував проти вітру і, знайшовши момент, коли Сандра ковзала по зовнішній стороні хвилі і її тіло виступило назовні, схопив дзьобом петлю троса у миттєво завів її за плечі Сандри.

— Тягни! — закричав Павлиш сейсмологові.

Той насилу утримував рівновагу на сходах, але відразу потягнув, петля рушила нижче й охопила Сандру за лікті. Птах насилу примудрився ухилитися від наступної хвилі. Коли він пролітав перед флаєром, Павлиш помітив, що передавач він усе ж скинув. Павлиш підняв вгору великий палець, і птах різко пішов у небо.

Удвох з Гогією вони втягнули Сандру в кабіну. Пройшло двадцять хвилин після вильоту.

— Говорить Павлиш, — увімкнув він передавач. — Сандру ми підняли на флаєр. Вона непритомна.

— Слухай, — сказав Дімов, — Сандру не чіпайте. Надіньте їй кисневу маску і накрийте її чимось теплим.

Сейсмолог дістав запасну маску й балон. Очі Сандри були закриті, обличчя здавалося блакитним. Сейсмолог прибрав з обличчя Сандри мокре волосся і став приладнувати кисневу маску. Його руки трохи тремтіли. Павлиш ішов до сховища на бриючому польоті. Попереду, як маяк, підіймався стовп диму. Птах летів угорі, майже не відстаючи від флаєра. Рація була ввімкнена, і Павлиш чув, як Дімов наказує катеру залишатися в тому ж районі й до острова не повертатися.

Пфлюґ чекав їх на самому березі затоки. Закутану Сандру обережно винесли з флаєра й бігом перенесли до куполу. Люк був відкритий, і через хвилину Сандра вже лежала на столі. Дімов чекав їх у хірургічному халаті й рукавичках. Діагност був увімкнений, і його щупи ледь тремтіли, погойдуючись над столом.

— Мені асистуватимете, — велів Дімов Павлишу.

Біля рації стояв Нільс.

— Все гаразд, — говорив він, — не хвилюйся, Ерик, ти ж знаєш, якщо Дімов сказав…

Сандра спала. Дихання її стало рівнішим. Обличчя почервоніло, крапельки поту блищали на скронях.

— Що з нею сталося? — запитав Павлиш.

— Спрацювала запобіжна система. Якщо організм на межі і створюється небезпека для життя, вона впадає в стан, схожий на летаргічний сон. Поки ми можемо лише припускати, що підводники потрапили в землетрус на глибині. Сандра змогла вирватися назовні, хоч і була поранена. У неї зламано три ребра, великий внутрішній крововилив. Вона пливла до бази, але її сили вичерпалися. Отже, їй залишалося лише піднятися на поверхню. Потонути Сандра не могла: коли вона на зябровому диханні, легені служать повітряним пухирем.

Метаболізм сповільнюється у кілька разів. Як тільки вона втратила свідомість, її винесло на поверхню океану.

Сандра опритомніла відразу, болю вона не відчувала.

— Дімов, — вимовила вона важко, — хлопців завалило…

— Спокійно, не хвилюйся, дівчинко, — відповів Дімов.

— Ми були в Синьому гроті… почало трясти… Я була осторонь… Стас сказав, що поранений… Пробач, Дімов, Ерик знає?

Павлиш протягнув Дімову кульку-ампулу. Дімов приклав її до руки Сандри, і рідина увійшла до шкіри.

— Ти можеш дати координати?

— Так, звичайно, я поспішала… мене, напевно, віднесло вбік… двадцять миль на південний захід від острова, група рифів, два піднімаються над поверхнею…

— Знаю, — сказав Пфлюґ, — місяць тому ми з Ваном туди літали.

Сандра заснула.

— Нільсе, виклич Вана. Він має пам'ятати про ці скелі.

Але спочатку в динаміці виник голос Єрихонського:

— Як Сандра?

— Сандра спить, — відповів Нільс. — Чого ти турбуєшся? Дімов сказав, що все гаразд, а ти турбуєшся…

Купол здригнувся, земля на мить пішла з-під ніг, і діагност відкотився від столу, натягнувши дроти й щупи. Сандра застогнала. Дімов кинувся до столу, повертаючи діагност на місце та прикриваючи тілом Сандру, ніби побоювався, що згори посиплються камені.

— Що? Що там у вас? — крикнув Єрихонський тонким голосом.

— Нічого особливого, землетрус триває, — відгукнувся Нільс. — Де Ван?

Єрихонський, передаючи мікрофон Вану, сказав:

— Вони не уявляють, як мені тут, коли нічого не можеш зробити.

І його голос пропав, розчинився в тиші куполу.

— Ване, — вимовив Нільс, — ти знаєш дві скелі в двадцяти милях на південний захід від сховища?

— Щось не пригадаю. Ми приблизно в цьому квадраті. Але не пам'ятаю. На карті їх нема?

— Ми ж місяць тому туди з тобою літали! — вигукнув Пфлюґ.

— Пробач, Гансе, — спокійно відповів Ван. — Місяць тому ми з тобою літали на північ від сховища. Ти збирав своїх черепашок.

— Але приблизно ти ту точку уявляєш? — спитав Нільс.

— Двадцять миль?.. У межах десяти миль від нас. Я підніму катер вище, вони мають бути на локаторі… Може, хтось із птахів знає?

— Виклич птахів, — запропонував Дімов. Він звільняв Сандру від приладів.

— Навіщо їх викликати, — сказав Нільс, — птахи тут.

— Вони тут, — підтвердив Павлиш. — Один біоформ зі мною прилетів. Той, який Сандру знайшов. А рацію він викинув.

— Павлиш, ви зараз вільні? Вийдіть назовні, запитайте у них про скелі.

Павлиш натягнув маску.

Усі три птахи сиділи на великій пласкій скелі недалеко від куполу і тихо переговорювалися, повертаючи витончені голівки. Над ними підіймалася чорна крива гора, оповита димом і облямована помаранчевим сяйвом. Давно Павлишу не доводилося бачити такого казкового видовища. Схоже було на скандинавську сагу — величезні білі птахи, вулкан і голий холодний берег.

Побачивши Павлиша, птахи поспішили назустріч.

— Як Сандра? — спитав один із них.

— Сандра опритомніла, — відповів Павлиш, — і повідомила Дімову, що підводників завалило в якомусь гроті в двадцяти милях звідси до південного заходу. Там мають бути скелі. Дві з них піднімаються над водою. Але Ван таких скель не пам'ятає.

— Там немає скель, — підтвердив другий птах. — Ми весь цей район облітали. Ти не бачив там скель, Сен-Венане?

— Ні, Алане, — відповів другий птах. — Ніколи не бачив.

Алан обернувся до третього птаха.

— А ти?

Третій птах сказав:

— Здається, я бачила там два рифи. Вони з'являються тільки під час відпливу. Самі верхівки між хвиль.

— Дякую, Марино, — сказав Алан.

— Марина? — повторив Павлиш. — Марина?

Але птах різко змахнув крилами і злетів угору до димової хмари.

— Марина Кім? — запитав Павлиш у Алана.

— Так. Так що ж ви втрачаєте час?

…Три білі птахи летіли попереду флаєра, трохи вище від нього. Від великої кількості вулканічного попелу повітря стало червонястим, зловісним, і крила птахів відсвічували пожежею.

Один з птахів був Попелюшкою, яка змінила вигляд і не хотіла, щоб Павлиш про це дізнався…

— Хто піде з аквалангом? — запитав Нільс.

Він займав середину кабіни, а інші сиділи навколо, немовби оточили величезний святковий пиріг. Нільс відкинув усі заперечення Дімова, який побоювався, що йому важко працюватиметься під водою:

— Ви без мене навряд чи зможете розібрати завал і пробитися вглиб. Ви висаджуватимете в повітря скелі? Ви їх розбиратимете голими руками? Чи чекатимете, поки з диспетчерською планетоїда вам перекинуть підводного робота?

— Ми маємо свій. Його можна змонтувати, якщо потрібно, за кілька годин.

— Ото ж то. Кілька годин. І привести його туди на катері. І він в результаті візьметься за роботу, коли буде вже пізно.

— Ти маєш рацію, Нільсе, — погодився Дімов.

— А Марина давно на станції? — запитав Павлиш через хвилину.

— Вона новенька, — сказав Дімов. — Місяць як у небі.

Внизу показався катер.

Катер розтинав хвилі, виставивши над ними голову-рубку.

Павлиш сказав Вану по рації:

— Йди на найменшому ходу.

— Навіщо?

— Я сяду до тебе на палубу.

— Навряд чи це можливо.

— Іншого виходу немає.

Птахи летіли високо, здавалися білими точками під пурпурною стелею хмар. Потім пішли вниз і вбік.

— Павлишу, — повідомив Алан, — дві скелі над самою водою в півтора кілометрах від тебе. Ми йдемо вниз. Дивися.

— Гаразд, — відповів Павлиш. Він став поступово знижуватися, щоб зрівняти свій хід зі швидкістю катера. — Рівніше йди, — попередив він Вана.

— Як по ниточці, — відгукнувся Ван.

— Тримайся!

Флаєр опустився на палубу катера за рубкою. Палуба була мокрою й похилою з боків. Павлиш випустив страхувальні ноги флаєра, і рубчасті присоски стиснули боки катера.

— Деякий час утримаюся, — кинув Павлиш тим, що сиділи в кабіні. — Відкрийте нижній люк.

Нільс зіскочив на палубу першим і, акуратно переставляючи кінцівки, пішов до рубки. Щупальця звисали з боків панцира — ними Нільс підстраховувався. Він не вмів плавати і пішов би на дно каменем. А глибина тут чимала. Катер із флаєром, що сидів на ньому, немов вершник, неспішно летів над хвилями.

Павлиш підняв голову, розшукуючи птахів. Але не побачив їх.

Гогія завмер біля люка, не знаючи, що робити далі. Пасажири по черзі сховалися в рубці. Павлиш спитав Вана:

— Усе благополучно?

— Так.

— Дай мені Дімова.

— Я слухаю тебе, Славо.

— Я хотів би піти вниз із Нільсом. Я хороший нирець, сильніше за багатьох. Можу знадобитися.

— Ні, — вирішив Дімов, — залишайся, де ти є. Може статися, що ти будеш потрібніший як пілот, ніж як нирець.

Павлиш увімкнув двигун. Флаєр, сівши від напруги, відірвав ноги від похилої спини катера й різко злетів угору.

Катер сховався під водою.

Піднявшись на сто метрів, Павлиш розгледів білі буруни, в центрі яких чорними крапками стирчали вершини скель.

Павлиш викликав Алана. Рація була лише в нього.

— Дякуй Марині. Вона вивела нас точно до місця.

Йому хотілося зайвий раз повторити це ім'я. Він раптом зрозумів, що ніякого шоку, жаху, відрази, болі — нічого подібного не відчуває. Чи то був підготовлений до такого повороту подій за останню добу, чи то мав таки рацію Дімов: біоформ залишається людиною, тільки екзотично одягненою. Марину було жалко. Півроку тому… півроку тому вона вже почала біоформування. І чомусь їй потрібно було обов'язково зустріти ту людину на Місяці, того капітана, який не захотів її побачити. Можливо, той капітан уважав за краще відмовитися від Попелюшки в хатині.

Звісно, що вона вважала себе злочинницею. Втекла з інституту… її взагалі могли зняти з експерименту.

Павлиш почув голос Дімова:

— Вони тут, під осипом.

— От бачиш, — сказав Гогія, — я в цьому не сумнівався.

— Слухай, Павлишу, — промовив Дімов, — ми зараз на глибині сорока двох метрів. Ван залишається в катері. Ми з Нільсом виходимо до зсуву. Єрихонський страхуватиме нас зовні. Про всяк випадок увімкни запис, реєструй усі наші рухи.

— Ясно, вмикаю запис.

— Ми виходимо.

— Далеко їм іти до завалу? — спитав Павлиш Вана.

— Ні, я їх чудово бачу.

Павлиш уявив собі цю сцену. Катер завис біля самого дна над камінням, серед уламків коралів і переплутаних водоростей. Поряд із катером у кількох кроках Єрихонський. Промінь його шоломового ліхтаря висвічує сутулого Дімова в облягаючому помаранчевому скафандрі й черепаху, що упевнено крокує попереду.

— Ми дійшли до осипу, — продовжував Дімов. — Нільс шукає вхід. Тут має бути тріщина, крізь яку вибралася Сандра.

Настала довга пауза.

Павлиш зв'язувався з островом. Там усе було як і раніше. Сандра спала. Пфлюґ відповів, що стан у кратері стабілізувався. Йде в'язка лава. Якщо швидкість витікання збережеться попередньою, то до ранку площа острова значно збільшиться. Років через скількись можна буде саджати тут цитрусові.

Гогія відірвався від своїх приладів, сів поряд із Павлишем.

— Все-таки я не заздрю Єрихонському, — сказав він. — Кохати жінку, яка, по суті, наполовину риба…

— Але вона завжди може повернутися в попередній стан.

— Важко. Вона ж не зовсім біоформ. Підводників готували ще до Геворкяна. До того ж вона й не захоче. Сандрі подобається її життя. Вона схиблена на океані. Колись вам напевно розповідатимуть їхню історію. Дуже романтично. Вони познайомилися, коли Сандра вже працювала на Наїрі. Вона прилетіла якось до нас у Тбілісі на конференцію, там зустріла Єрихонського… ну й уявляєте… Він, коли про все дізнався, намагався її відрадити. Безрезультатно. Так що ж ви думаєте: в результаті він сам перейшов працювати на Проект, щоб бути поруч.

Гогія зітхнув.

— А ви могли б полюбити підводницю? — запитав Павлиш.

— Звідки мені знати, якщо в мене в Кутаїсі молода дружина живе? Звичайнісінька дружина. Дуже гарна. Я вам у лабораторії фото покажу. Листа прислала — три кілограми.

— Ну, а ось… — Павлиш показав на птахів, що майоріли в небі.

— Це зовсім інша справа, — сказав Гогія. — У Алана в самого дочка в нашому інституті працює. Це тимчасово. Це як маска. Прийшов додому, зняв маску і живи.

— Ага, — пролунав голос Дімова, — є щілина!

Павлиш тримав рацію на прийомі, вимкнувши передачу, щоб його розмова з Гогією не заважала іншим.

— Та що там казати, — продовжував Гогія, — ви у Вана були?

— Мене там поселили.

— Правильно. Велика кімната. Світла. Там на полиці портрет Марини Кім стоїть. Не помітили?

Гогія не дивився на Павлиша і не помітив, як той почервонів.

— Ми з Нільсом відвалили камінь, — сповістив Дімов. — Є хід. Дуже вузький. В глибині ще завал.

— Ну то й що? — спитав Павлиш у Гогії. — Ви сказали, що у Вана є портрет Марини Кім.

— Так. Він в неї смертельно закоханий. Він знав її ще на Землі, коли вона стажувалася в інституті. Мене тоді в інституті не було, я тільки тут до них приєднався. А тут ще в Марини почалися неприємності...

— Є! — крикнув Дімов. — Пішов камінь! Обережніше!

Павлиш завмер.

"Раз, — вважав він про себе, — два, три, чотири, п'ять..."

Дімов голосно зітхнув.

— Ну й сила величезна у тебе, Нільсе. Він таку брилу утримав, просто розумом не осягнути.

На зв'язок вийшла Станція. Запитували, чи вислати другий флаєр.

Павлиш велів чекати і поки змонтувати підводного робота. Може, доведеться його доставляти сюди.

— Правильно, — підтвердив Гогія. Потім продовжував свою розповідь: — Я деталей не знаю. Тільки вся справа в її батькові. Він моторошний педант. Він заборонив Марині йти до нас в інститут. Сказав, що не захоче її більше бачити… Загалом, боявся за неї, пробував впливати, але на Марину дуже важко впливати. Коли вона все-таки не підкорилася, він, як людина слова, сказав, що більше її не побачить. Правильно сказав. Батько завжди батько. Треба поважати.

— Тріщина відкрита, — повідомив Дімов, — я залишаюся поки тут. Нільс спробує до них дістатися.

— А далі? — кинув Павлиш.

— Вам, напевно, нецікаво.

— Нічого, все одно чекаємо.

— Ван допоміг Марині втекти з інституту на один день.

— На Місяць? — вирвалося у Павлиша.

— А як ви здогадалися?

— Це було півроку тому?

— Так, якраз півроку. Вона вже пройшла курс підготовки, з неї зняли біокопії й почали обробку терапевтичними засобами, щоб знизити опірність організму. Не могла вона втікати. Не мала права. На місці Геворкяна я б її обов'язково звільнив. А вона полетіла на Місяць. Звідти мав стартувати її батько. Він капітан "Аристотеля".

— Нільсе? Це ти, Нільсе? — почувся голос Вана.

— Він передає, що знайшов їх, — сказав Дімов, — знайшов.

— У якому вони стані?

— Не знаю. Чекайте.

— Ну й чим усе кінчилося? — спитав Павлиш.

— Га? Ми про Марину? Нічим. Пробачили. Ван усю провину взяв на себе. Марина усю провину взяла на себе. Дімов усю провину узяв на себе, Геворкян подивився на них, старий чоловік, м'який став... і пробачив. Романтична історія. Тільки батько не пробачив. Відлетів, розумієте? Але пробачить. Куди подінеться...

— На якій вони глибині? — спитав Павлиш Вана, увімкнувши передачу.

— Двадцять метрів нижче мене, — відповів Ван.

На катері заповнили водою вантажний відсік, помістили в нього біоформів-акул і пішли до Станції.

Павлиш тим часом повернувся до острова, щоб евакуювати звідти Сандру і Пфлюґа і вивезти устаткування.

Потік лави змінив напрям і погрожував затоці та сховищу. Сандра все ще не прокидалася.

Поки Пфлюґ з Гогією влаштовували в кабіні Сандру, Павлиш повернувся у сховище. Він витягнув прилади, вимкнув живлення рації, задраїв люк. Тепер сховище буде порожнім доти, поки природа не втихомириться. Гогія вискочив із флаєра, взяв один із ящиків, побіг назад. Залишався ще один контейнер — такий важкий, що понести його можна було тільки вдвох. Павлиш сів на край ящика, чекаючи, поки хто-небудь повернеться допомогти йому.

Усе навкруги змінилося. Добу тому затока була мирним, тихим куточком, навіть хвилі не добиралися до берега. Тепер низько над островом висіли хмари попелу, раз у раз сипав крупний каламутний дощ. Вулканчик на схилі гори плювався багном, потік лави з вершини, димлячи, досяг уже затоки й утворив язик півострова. Струмені пари виривалися крізь тріщини на схилі. Через них пробивалися зловісні відблиски помаранчевих сполохів над вершиною гори.

Один із птахів повернувся до острова вслід за флаєром і кружляв над головою. Павлиш помахав йому рукою. На птаху не було передавача, і він не міг запитати, хто це.

Грязьовий вулкан раптом викинув високо в небо струмінь рідини, немов хотів збити птаха на льоту, і той, склавши крила, пішов убік.

Підійшов Гогія.

— Давай візьмемо контейнер.

Павлиш встав, нахилився, підхопив контейнер, і вони потягнули його до флаєра. Земля під ногами дрібно тремтіла.

— У мене таке враження, — промовив Гогія, — що острів у будь-який момент може злетіти в повітря.

— Не турбуйся, — відповів Павлиш, — маємо встигнути.

— Алан про всяк випадок нас страхує, — сказав Гогія, — він теж побоюється.

— Це Алан? Ти як розрізняєш?

— Я так думаю, що це Алан. Він справжній чоловік.

Звичайно, це не Марина, подумав Павлиш. Їй же не хочеться зі мною зустрічатися.

Шолом заглушав гуркіт вулкану. До Павлиша доносився лише рівний, глухий, утробний гул. Але у цей момент у надрах гори зародився такий пронизливий і зловісний звук, що він проник усередину шолома.

Людина, що стає свідком катастрофи, раптової й швидкої, діє інстинктивно. І уявлення про те, в якій послідовності відбувалися події, складається вже потім, коли все мине і на власні враження накладаються оповідання очевидців. І якщо Павлишу показалося, що по схилу гори вдарила невидима сокира, і вона, немов дерев'яна колода, почала розвалюватися під цим ударом, то Пфлюґ, що бачив усе з відкритого люка флаєра, подумки порівняв вибух з театральною завісою, що розсувається в сторони в мить, коли оркестр гримить останнім акордом увертюри, а крізь щілину, що розширюється, проникає зі сцени яскраве світло.

Певно, Павлиш стояв нерухомо не більше секунди. Чомусь він навіть не впав, не втратив рівноваги, і мозок його встиг помітити, що гора розпадається занадто повільно. І тут повітряна хвиля штовхнула його й кинула до флаєра. Сейсмолог висів у люку і щось кричав, але Павлиш не чув. Він дивився на декорацію, що руйнувалася, і бачив, як велетенський вихор підхопив птаха, білу пір'їнку, кинув його вгору, закрутив і поніс до води…

— Швидше! — гукав Гогія. — Піднімайся!

Усередині гори було видно жовту розжарену масу, м'яку й податливу. Вона повільно вивалювалася крізь зуби скель.

Павлиш не міг відірвати погляду від грудки білого пір'я, від пушинки, що падає в воду.

— Куди? — кричав Гогія. — Ти з глузду з'їхав!

Павлиш біг до води. Птах, несений повітряною хвилею, падав мов лист із дерева, безсило обертаючись у повітрі.

Він мав упасти метрах у ста від берега, але порив зустрічного вітру кинув його ближче до суші, і Павлиш, навіть не подумавши, чи глибоко там, побіг, угрузаючи в багні, ковзаючи й намагаючись утримати рівновагу, а земля здригалася, йшла з-під ніг.

Спочатку дно знижувалося положисто, і брудна вода досягла колін лише кроків через двадцять.

Птах упав у воду. Одне крило його було притиснуте, інше білим простирадлом розпласталося по воді. У птаху відчувалася якась ватність, бездушність. Дно уступом пішло вниз, і Павлиш провалився до пояса в воду. Кожен крок давався важко, вода в затоці клекотіла й

ходила вирами, хоча на поверхні в'язкий шар попелу сковував хвилювання, як піна в каструлі закипаючий суп.

Птаха повільно відносило до центру затоки, і Павлиш поспішав, розуміючи, що плисти у своєму комбінезоні він не зможе, і благав долю, щоб дно більше не знижувалося, щоб вистачило сил і часу дістатися до білого простирадла.

Він дотягся до краю крила, і в цей момент його ноги втратили дно. Не випускаючи крила й боячись у той же час, що пір'я може не витримати, Павлиш тягнув птаха до себе, все глибше йдучи у воду. Невідомо, чим би закінчилася ця акробатична вправа, якби Павлиш не відчув раптом, що хтось його тягне назад. Кілька секунд він продовжував утримувати нестійку рівновагу, потім нарешті здолав інерцію, і птах легко поплив по воді до берега.

Не відпускаючи крила, Павлиш обернувся. Гогія стояв до пояса в воді, вчепившись ззаду в комбінезон Павлиша. Очі в нього були скажені, перелякані, і він кілька разів відкривав рот, перш ніж зміг вимовити:

— Я… ви ж могли… не встигнути…

Вони підхопили легке тіло птаха, що вислизало з рук, і понесли його до берега. Голова птаха безсило поникла, і вільною рукою Павлиш її підтримував. Очі були затягнуті напівпрозорою плівкою.

— Його оглушило, — сказав Павлиш.

Гогія не дивився на нього. Він дивився вперед, на берег.

Павлиш поглянув у ту сторону. Лава, що виливалася через тріщину в горі в'язким язиком, мала намір відрізати їм шлях до берега.

— Бери лівіше! — крикнув Павлиш.

Флаєр знаходився по той бік лавового язика і здавався мильною бульбашкою на заході.

Їм довелося знову зайти вглиб майже до пояса, щоб не потрапити в закипаючу воду, обігнути стіну пари на межі лави й води.

Павлиш насилу потім міг згадати, як вони дісталися до флаєра і занесли всередину птаха — крило ніяк не бажало складатися й застрявало в люкові…

Павлиш підняв машину над островом і кинув її в бік моря.

— Ну все, — сказав він, — вибралися, тепер якось доплентаємося додому.

Гогія задраїв люк. Пфлюґ оглядав птаха.

Павлиш увімкнув рацію.

— Скільки можна! — обурювався хтось знайомим голосом. — Скільки можна мовчати? Ми викликаємо вас уже півгодини!

— Ніколи було, — пояснив Павлиш, — довелося затриматися на острові. Дімов повернувся?

— Вони на підході, — відповів той же голос. — Ні, ви мені дайте відповідь, хто вам дав право порушувати правила підтримки радіозв'язку? Що за хлоп'яцтво! Хто керує флаєром? Це ти, Гогія? Я тебе усуваю від польотів, і навіть Дімов не зможе тебе захистити. Варто на два дні покинути Станцію, і все летить шкереберть!

— Це ти, Спіро? — спитав Павлиш.

— Я, а хто за кермом, я питаю?

— Павлиш.

— А, от хто! Вас у Далекому флоті не вчать, що треба підтримувати зв'язок із центром?

— Та почекайте ви, Спіро, — сказав Павлиш стомлено. — Я йду зараз на малій швидкості. Чекайте нас через півгодини. Підготуйте операційну.

— Стій, не відключайся! — крикнув Спіро. — Вислати тобі на допомогу другий флаєр?

— Навіщо? Щоб летів поруч?

— А хто потерпілий?

Павлиш обернувся до Пфлюґа.

— Що там у Алана? Напевно, треба повідомити.

— Це не Алан, — відповів Пфлюґ, — це Марина. У неї зламано крило. Дай-но мені мікрофон…

* * *

Вершиною на Станції називався великий, вирубаний над основними приміщеннями зал, спеціально обладнаний для птахів-біоформів. У залі був бокс для обстеження біоформів, запаси їжі для них, тут стояли їх диктофони та прилади, якими вони користувалися.

Павлиш із Мариною сиділи в залі Вершини. Павлиш на стільці, Марина в гнізді з легкої частої сітки, яку спорудив для біоформів Ван.

Павлиш ніяк не міг звикнути до її механічного голосу. Він розумів, що це не більш як приставка — дзьоб Марини не був пристосований для артикуляції. Але, слухаючи її, він намагався собі уявити справжній голос Попелюшки, яку зустрів на Місяці.

Білий птах підвів крила, розпрямив їх знову.

— У мене з'являються дивні рефлекси. Іноді мені здається, що я завжди була птахом. Ти не уявляєш, що це таке — ширяти над океаном, підніматися до хмар.

— Мені це снилося в дитинстві.

— Я хотіла б політати над Землею. Тут порожньо.

— Не залишся назавжди птахом.

— Захочу — залишуся.

— Не можна, — відповів Павлиш. — Я тебе чекатиму. Ти дозволила мені шукати тебе, коли пройдуть два роки твого самітництва.

— Ти знайшов ту безглузду записку.

— Вона не безглузда.

— Я почувала себе тоді такою самотньою, і мені так хотілося, щоб хто-небудь мене чекав.

— Поглянь. — Павлиш дістав з кишені вже потерту на згинах записку. — Я перечитую її вечорами.

— Смішно. І знайшов мене тут.

— Нічого не змінилося. Ти не позбавлена привабливості і як птах.

— Отже, якби я була черепахою, все було б інакше?

— Напевно. Я з дитинства не любив черепах. Вони не поспішають.

— Я, мабуть, все-таки дурна. Я була впевнена, що будь-яка людина, побачивши мене у такому вигляді, буде… розчарована. Я хотіла сховатися.

— Отже, тобі й моя думка не була байдужа?

— Не була… я навіть не можу соромливо похнюпитися.

— Прикрийся крилом.

Марина розпрямила біле крило й підняла його, закриваючи голову.

— От і чудово, — сказав Павлиш. — Ти хотіла передати зі мною листа твоєму батьку?

— Так. Зараз. Він уже готовий. Я його наговорила. Тільки жаль, що він не впізнає мого голосу.

— Нічого страшного. Я все поясню. Я йому скажу, що передаю лист, і тут же попрошу офіційно твоєї руки.

— Ти з глузду з'їхав! У мене немає руки!

— Це військова хитрість. Тоді твій батько повірить, що ти до нього повернешся живою й неушкодженою. Навіщо інакше мені, блискучому космонавтові з Далекого флоту, просити руки його дочки без упевненості, що цю руку я врешті-решт отримаю.

— Ви самовпевнені, космонавте.

— Ні, я так приховую свою несміливість. Мій суперник мене перевершує по всіх статтях.

— Ван?

— З першого моменту моєї появи на Проекті він здогадався, навіщо я сюди завітав. Ти б чула, як він накинувся на мене за те, що я йшов до Станції на ручному керуванні.

— Дурний, він думав про нас. Ми спимо на хмарах. Ти міг мене вбити.

— Тим більше він перевершує мене благородством і вірністю.

— Він мій друг. Він мій найкращий друг. Ти зовсім інше. До побачення, гусаре Павлиш.

Птах дивився через плече Павлиша на двері.

У дверях стояв Ван. Він, видно, стояв давно, усе чув.

— Вантажівка готова, — вимовив він, — ми відлітаємо.

Обернувся, і його підошви відбили дріб, що затихав удалині, по сходинках кам'яних сходів.

— Видужуй, — побажав Павлиш, доторкнувшись до м'якого крила…

Коли вантажівка приземлилася на планетоїді, Ван сказав:

— Ти йди, там корабель чекає, а я залишуся тут. Потрібно приглеідіти за розвантаженням.

— До побачення, Ване. Мабуть, ми з тобою ще побачимося.

— Мабуть. Галактика стала тісною.

Павлиш протягнув руку.

— Так, — сказав Ван, — я зовсім забув.

Він нагнувся, дістав із ящика під пультом загорнутий у пластик плаский квадратний пакет.

— Це тобі. На пам'ять.

— Що це?

— Подивишся на кораблі.

Коли Павлиш розгорнув на кораблі пакет, виявилось, що це портрет Марини в тонко вирізаній з нефриту рамці.